

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul VII

N-rul

4

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Popiu Ilarianu

Un

exemplar:

Lei 30

CLUJ, 15 Februarie 1930

CUPRINSUL:

POLITICA EXTERNĂ: Acordurile dela Haga : lichidarea moștenirii marelui războiu	N. Dașcovici
FIGURI REPREZENTATIVE: George Vălsan	Ion Clopoșel
PROBLEME ECONOMICE: Concordatul preventiv	Const. Mircea, senator
EUROPA CONTIMPORANĂ: Serisori din Paris: Cântece dela Dunăre	O. F. Popa
ARDEALUL VECHIU: Județe românești, desființate de regimul maghiar	Teodor V. Păcățian
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru: „Mășterul Mănoile”, dramă în 4 acte de Lucian Blaga	Cronicar
BULETIN BIBLIOGRAFIC II	Ion Mușlea
FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI: Verificări democratice	Horia Trandafir
Dl. N. Iorga în America — Evocarea lui Emanoil Gojdu. — Cruțarea francezului	Red.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8, CALEA VICTORIEI No. 51.
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și interprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoit
În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Banca Națională a României

Contabilitatea centrală

ACTIV
Bilanț general încheiat la 31 Decembrie 1929
PASIV

	Lei	Lei		Lei	Lei
Stoc:			Capital social		600 000.000
Aur [în țară	5,265.893.602		Fond de rezervă		318.287.685
[în străinătate	3,919.466 728	9,185.360.330	Fonduri pentru amortizări		348.989.923
Devize		6.745 413.715	Fonduri de pensii și asistență pentru personal		113 814.370
Stoc total		15,930.774 045	<i>Angajamente la vedere:</i>		
Alte devize		45.746.934	Bilete de bancă în circulație	21,144.156 446	
Monedă divizionară		2 206 280	<i>Conturi curente și depozite la vedere:</i>		
Portofoliu comercial		8,839.143.142	a) Ministerul Finanțelor		112.264.754
<i>Avansuri de titluri, warante, metale prețioase:</i>			b) Serviciile publice, Cassa Autonomă, 322.836.050		
Simple	582.750.600		c) Împrumut 7% ^o 1929 și vărsăm. conf. convenției din 10 Noembrie 1928 7,014.574.038		
În cont curent	295.038.594	877.789.194	d) Cont. curente . 1,638.385.453		
Datorie Statului		3,797.426.005	e) Alte exigibilități la vedere	282.700.714	9,370.761.009
Efecte publice:			Conturi diverse		30,514.917.445
Capital social	147.682.714				3,006.674.590
Fond de rezervă	172.120 242				
Fonduri pentru amortizări	228.483 074				
Participare la Creditul Industrial	150.000 000	698.286.030			
Efecte publice.—Fond de pensii și asistență pentru personal		110.798.625			
Imobile		430 932 377			
Mobilele și mașini de imprimare		66.139.214			
Efecte și avansuri de rambursat prin Stat		1,671.850.000			
Argint.-Lingouri și monede diverse		7.276.283			
Conturi diverse		2,424.315.894			
Aur la Moscova (aur antebellum L. 12 497.223—12—8)					
		34,902.684.023			34,902 684 023

 Guvernator, *Dimitrie M. Burillianu.*

 Administrator-delegat, *C. Stoicescu.*
DEBIT
Contul de profit și pierdere pe semestrul II, încheiat la 31 Decembrie 1929
CREDIT

	Lei	Lei		Lei	Lei
Cheltuieli și administratie	253.249.876		Report din semestrul I		63.793.442
Impozite și diferite taxe	19.884 626	273.134.502	Dobânzi și beneficii diverse	496.991.189	
Dif. de curs la efecte publice		10.552.423	Beneficii din trate și devise	91.942.211	
Dobânzi cuvenite Stat. la impr. de Stabilizare plasat în devize		77.776.207	Venitul efectelor publice ale capitalului social	7.502.818	596.436.218
Amortizarea imobilelor		15 000 000			
" " mobilierului		5.000.000			
Fond de amortizări diverse		90.900.000			
Beneficiul net de lei 187.857.144 lei se distribuie astfel:					
20% Fondului de rezervă	37.571.429				
Rest. de lei 114.285.715 (150 285 751 minus 36.000 000 primul dividend) se repartizează astfel:					
Ministerul de Finanțe:					
30% Participarea Statutului conform statutelor	34.285.715				
1/4 din surplusul de dividend peste 10 % asupra capitalului . 12.000.000	46.285.715				
7% partic. la benef. a personal.	8.000.000				
Dividend pe 1929					
Impozit 17,52% = 84 lei de acț.	16.800.000				
Aconto div. = 150 lei de acț.	30.000.000				
Rest divid = 246 lei de acț.	49.200 090	96.000.000			
Divid. total = 480 lei de acț.		187.857.144			
De reportat pe anul 1930		9.384			
		660.229.660			660.229.660

 Guvernator, *Dimitrie M. Burillianu.*

 Administrator-delegat, *C. Stoicescu.*

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Director : Ion Clopoșel

Redacția și Administrația :
CLUJ {Calea Victoriei 51. TELEFON : 308
{Piața Unirii No. 8.
CLUJ, 15 Februarie 1930

Anul VII

N-rul 4

Un exemplar : Lei 30

Acordurile dela Haga:

Lichidarea moștenirii marelui război

Importanța evenimentului pentru țările alcătuind Mica Înțelegere

Intors dela Haga, ministrul de afaceri streine, d. G. Mironescu, a făcut declarații presei complectând cu date noi cifrele expuse din primul moment după semnarea acordurilor la Haga, de către d. N. Titulescu, pentru opinia noastră publică, prin agenția telegrafică „Radior”. Știrile despre acordurile încheiate la Haga au provocat mulțumire, chiar sub forma celor dintâi informațiuni, pentru că ele ne vesteau lichidarea afacerii optanților care de 7 ani întreținea încordarea și nesiguranța în opinia noastră publică.

De aceea, d. Titulescu a ținut să spună dela început că nici un aranjament n'ar fi destul de mulțumitor judecând după ceea ce ar dori pentru România, dar ținând seamă de greutatea ce au stat în calea dreptelor noastre cereri și de eforturile necesare în decurs de atâția ani, am obținut maximum ce se putea obține. Și în conștiința dsale, care făcuse din chestia optanților un punct de onoare și, totodată, un motiv de suferință personală, d. Titulescu s'a declarat pe deplin mulțumit.

D. Mironescu, la rândul dsale, a ținut să accentueze importanța generală a operii săvârșite la Haga pentru cauza păcii și a pacificării prin înlăturarea problemelor iritante rămase pe urma războiului și a tratatelor de pace. Căci dacă tratatele dela Versailles, St. Germain, Neuilly și Trianon au încheiat un război pierdut de una din părțile combatante și au putut fi considerate, de cei interesați, drept rândueli impuse prin puterea armelor, — acordurile dela Haga s'au încheiat după îndelungi desbateri contradictorii între învingători și învinși, cu sacrificii și bunăvoință din ambele părți.

Legând la olaltă, într'un acord general, reparațiunile cu toate problemele decurgând din tratate și cu datoriile interaliatate, planul Yung adoptat la Haga concomitent cu celelalte aranjamente legate de el a lichidat trecutul și limpezit perspectivele viitorului.

Evoluția problemei reparațiilor și datoriile interaliatate

Tratatetele de pace înlăturând vechea idee și practică a „despăgubirilor de război” impuse învinșilor, a consacrat totuși, vinovăția Germaniei și aliatelor sale, pentru provocarea războiului, și le-a impus reparațiunea daunelor aduse persoanelor și bunurilor private ca o justă sancțiune a răspunderii.

Dar între iluzia acestor reparațiuni posibilă încă la conferința din Mai 1921, când s'a fixat totalitatea sumelor datorate sub titlul respectiv din tratate, de Germania, și realitatea stărilor de fapt, distanța era mare. Situație și mai evidentă aproape din primul moment când era vorba de celelalte țări învinse rezpozabile de război: Austria, Bulgaria și Ungaria, cărora, pe rând și sub diferite forme, li s'a venit într'ajutor și li s'au acordat păsui de reparațiuni.

Pasivul învingătorilor mari ca și al celor mici nu era mai ușor din multe puncte de vedere decât al învinșilor: d. p. Franța și Belgia care, pustiite de ocupația dușmană și de război, erau încărcate pe deasupra de datorii apăsătoare, interne și externe.

Să mai pomenim de starea tragică a Statelor așa zise moștenitoare din Europa central-răsăriteană: Polonia, România, Cehoslovacia și Jugoslovia, cărora li se adăogase pe lângă sarcinile menționate mai sus datorii de liberațiune,

plata bunurilor de stat dobândite în noile teritorii concomitent cu cota respectivă a datoriei publice, etc?

Și să se noteze că în repartitia reparațiunilor germane dela Spaa (conferința din Iulie 1920) Polonia și Cehoslovacia nu erau recunoscute printre creditorii, Jugoslovia căpăta 5%, iar România numai 1,1%. Cât privește cotele corespunzătoare din celelalte reparațiuni ipotetice, austriace, ungare și bulgare (așa zisele reparațiuni „orientale” din conferința ultimă dela Haga), chiar dacă erau mai mari, 20% României și 15% Jugoslaviei, ele nu însemnau aproape nimic.

Lupta pentru reparațiunile occidentale, adică ale Germaniei, singurele ce ofereau perspective, a început îndată după fixarea sumei totale de 132 miliarde mărci aur prin rezistența debitorului. Acțiunea de constrângere a Franței pe temeiul tratatului de Versailles și ocupația din Ruhr n'a dus la un rezultat satisfăcător astfel că revizuirea reparațiunilor germane, prin așa zisul plan Dawes, a urmat ca o consecință imediată (1924).

Fără să schimbe suma notei de plată a Germaniei, planul acesta a fixat mijlocia anuităților la 2 jum. miliarde ceeace de fapt, socotit cu 5% interesul rentelor perpetue fără amortisment, însemna reducerea totalului reparațiunilor la mai puțin de jumătate.

În răstimp, problema datoriilor interaliatate se pusesse cu stăruință prin prezentarea notelor, de plată de către creditorul cel mare de peste Atlantic. Anglia, prin nota Balfour, exprimase dezideratul minimal ca din plățile germane să-și poată plăti anuitatea datoriilor către Statele-Unite, după cum Franța și Belgia pretindeau din ace-

leăși reparațiuni să-și acopere datorile față de aliați și distrugerile de război.

La sfârșitul lui 1927, adică după trei ani de aplicare, planul Dawes era repus în discuție printr'un raport al agentului american al reparațiilor, d. Parker Gilbert.

Nici reparațiile, nici datorile interaliate nu puteau fi lichidate înaintea de a se limpezi sarcina totală germană, spunea raportul, iar acest complot definitiv stabilit se putea mai ușor lichida direct de Germania fără control strein și numai în legătură cu interesele economiei sale naționale.

Astfel s'a ajuns la noul plan Yung al reparațiilor germane stabilind rate mai mici decât anuitățile planului Dawes și determinând numărul lor total, în două epoci distincte (37+22 rate), adică o nouă reducere. În plus, legând reparațiile cu datorile interaliate, orice revizuire proporțională planului Yung a acestora față de America ar însemna o reducere în proporție de 75% în întâia și sută la sută într'adoua epocă de plăți pentru sarcina Germaniei.

În chipul acesta Statele-Unite, creditor interesat la viața economică germană, fac primul pas efectiv pentru ajutorarea Europei ca să iasă din strâmtoarea urmărilor marelui război.

Planul Yung provoacă desbaterea tuturor problemelor aflate în suspensie

Reparațiile germane scăzute dela 132 la 50 miliarde mărci aur prin planul Dawes, primeau o nouă reducere la aproximativ 38 miliarde prin noul plan Yung, — cece însemna o scădere corespunzătoare a cotelor dela Spaa pentru toți creditorii Germaniei, dar mult mai gravă pentru Statele care nu aveau nici o perspectivă de compensație din celelalte reparațiuni (Austria, Bulgaria și Ungaria).

Fără să privească aceste reparațiuni „orientale“, planul Yung le aducea fatal în desbatere internațională prin protestarea directă a celor îndreptățiți la reparațiile germane: Jugoslavia, România și Grecia și indirectă a Poloniei și Cehoslovaciei. Problema lichidării financiare și economice a urmărilor războiului se pune acum, dintr'odată și întreagă, atrăgând pe lângă reparațiuni desbaterea datorilor interaliate de război, datoriei de liberațiune, datoriei bunurilor ceda-

te, reclamațiilor de despăgubiri pentru reforma agrară din Europa centrală, etc.

Succesul întregii străfări pentru lichidarea reparațiilor germane prin planul Yung depindea de aprobarea lui în unanimitate de către toți cei îndreptățiți, iar printre aceștia unii aduceau în desbatere și reclamau deslegarea unor probleme speciale ce nu puteau fi despărțite de reparațiile germane (statele mici: Polonia, România, Jugoslavia, Cehoslovacia și Grecia la care se adăuga Italia atât pentru reparațiile orientale cât și pentru datoria de liberațiune).

Trasacție și sacrificii din partea celor mari

Intransigența Statelor mai mici a provocat multă nemulțumire. D. Snowden a dat chiar expresie acestei nemulțumiri printr'o formulă caracteristică felului dsale de exprimare în termeni tari când ar fi spus: „Nu ne rămân decât două căi ca să sfârșim: să așteptăm ultima judecată, ori mai bine să-i închinidem pe delegații Micei Înțelegeri ca să le dăm puțința să discute mereu până la o concluzie“.

S'a ajuns, totuși, la un acord prin bunăvoința celor cari puteau să mai facă sacrificii. Astfel, de unde prin planul Yung inițial România era descoperită cu aproape 2 mil. mărci aur pentru plata datorilor de război, acum ne acoperim complet prin cota reparațiilor germane și ne rămâne un sold mijlociu de 2 mil. anual. Lucrul a fost posibil prin reducerea cu 56% a datoriei noastre de război către Franța și prin renunțarea Italiei la ultimele 22 anuități ale datoriei către ea.

În acelaș timp, din reparațiile orientale am obținut un sold activ de 1 mil. 300 mii cor. aur dela Ungaria până la 1943, iar dela Bulgaria 13% din 36 anuități a câte 11 mil. franci aur fiecare, adică 1 mil. 400 mii fr. aur anual, osebitt de 100 mil. lei hârtie pentru ridicarea sechestrului pe averile bulgare dela noi, la care se mai adaugă aproximativ 160 mil. lei cedați nouă de aliați din anuitățile reparațiilor bulgare cuvenite lor.

Menținerea dreptului nostru la reparațiile orientale a fost un punct greu de câștigat după ce aliații conveniseră să ne acorde anularea unei datorii de 1 miliard 200 mil. aur pentru bunurile cedate și datoria zisă de liberațiune.

Lichidarea afacerii optanților : planul Brocchi

Lupta împotriva reformei agrare din Statele succesoare dusă de Ungaria era foarte plicticoasă și chestia greu de rezolvat în întregul ei.

Delegația italiană a dat un mare sprijin la soluția finală și, astfel, s'a ajuns prin adoptarea planului Brocchi la următoarea formulă:

Se institue prin acordul dela Haga două fonduri globale A. și B. însumând cel dintâi maximum 240 mil. coroane aur destinate să satisfacă toate reclamațiile formulate pe temeiul reformei agrare din cele trei state ale Micei Înțelegeri, iar al doilea 100 mil. cor. aur pentru satisfacerea recalamatiilor arhiducilor, bisericilor, căilor ferate particulare, societăților industriale (gaz metan d. p.), funcționarilor cari n'au depus jurământul, etc.

Alimentarea primului fond se va face din:

a) rentele de improprietărire cuvenite proprietarilor respectivi și neridicate de ei, așa cum au fost fixate de autoritățile agrare competente;

b) din contribuțiile statelor creditoare ale reparațiilor ungurești datorite până în 1943 și care au cedat aceste cote în dorința acordului (Anglia, Franța, Italia, Portugalia, Belgia și Japonia);

c) după 1943 vor vărsa la acelaș fond sumele ce li se cuvin din reparațiile Ungariei, atât România cât și Grecia, adică mai exact, după 1943 și până la 1966, Ungaria va vărsa datoria sa din reparații la cele două fonduri create repartizând 6 mil. 100 mii cor. aur la A. și 7 mil. 400 mii la B.

De unde Ungaria nici nu voia să audă de plăți după 1943, acum a fost obligată formal, față de proprii ei supuși și fără nici o puțință de a arunca asupra altora neîndeplinirea angajamentelor luate, să continue și după 1943 a plăti o anuitate de 13 jum. miliarde cor. aur.

Alimentarea fondului B.:

a) dela 1931 până la 1943, din contribuția Angliei, Franței și Italiei (în proporție de 20, 40 și 40%);

b) după 1943 din contribuția fixă a Ungariei menționată mai sus;

c) cote proporționale din partea Statelor Micei Înțelegeri pentru executarea sentințelor tribunalelor arbitrale mixte când, pe temeiul Vreunui titlu din tratate, aceste State ar fi condamnate la despăgubiri.

G. Vâlsan

În asemenea caz, însă, aceste State nu vor fi apăstate de avansuri financiare deoarece fondul B. după calculele făcute e suficient și are o rezervă în fondul A.

Dar alături de chestiunea materială, afacerea optanților ridicase importante chestiuni de ordin moral și politic prin repunerea în discuție a principiului reformelor agrare din Statele succesoare, cece determinase România să se retragă din fața tribunalului arbitral mixt româno-ungar dela Paris. Gestul acesta fiind repetat și de Jugoslavia afacerea optanților sdruncina temelilele tratatului de Trianon și punea la grea încercare eforturile unanime pentru dezvoltarea instituției arbitrajului obligator ca mijloc pentru evitarea războaelor.

Iată pentru ce și asupra acestui punct s'a ajuns la o formulă transacțională menită să satisfacă toate părțile.

Fondul agrar comun devine o personalitate juridică de drept internațional la administrația căruia va participa și România, iar tribunalele arbitrale mixte vor avea pe viitor nu să interpreteze art. 250 din tratatul dela Trianon și să judece Statele ce s'au retras dinaintea lor, ci să aplice tranzacția încheiată. Reclamațiile celor atinși prin reformele agrare se vor purta contra fondului comun de despăgubire, iar tribunalele arbitrale judecând cu posibilitatea de apel dinaintea Curții permanente de justiție internațională dela Haga, vor stabili proporția cuvenită fiecăruia îndeplinind oarecum rolul unei comisii de repartitie. Această formulă a fost o satisfacție dată guvernului ungar care, firește, n'a voit să ia asupra lui răspunderea nemulțumirilor ce ar rezulta din repartitia între proprii supuși a unor sume ce nu pot fi depășite întrucât totalul lor a fost dinainte limitat.

Protestările elementelor din stângă, în Camera ungară, la expozeul conțelui Bethlen despre rezultatele dela Haga că tot poporul maghiar va avea să plătească despăgubirile marilor proprietari și ale arhiducilor ne apar, din acest punct de vedere, destul de întemeiate.

În sfârșit, compoziția tribunalelor arbitrale mixte a fost modificată prin sporirea dela 3 la 5 a numărului judecătorilor, adică prin adăugirea altor 2 arbitri desemnați de Curtea dela Haga ca o garanție de imparțialitate și spre a

Abia se știe, în afară de viața intimă universitară, că profesorul de geografie G. Valsan a părăsit Clujul și s'a stabilit definitiv la București cu 1 Ianuarie. Totul s'a petrecut în desăvârșită tăcere. Tranzferarea la universitatea din capitală a fost cerută și obținută din motive de ordin particular, familial, deci nu trebuie bănuită vreo indispoziție de ordin științific.

Savantul geograf a fost aici înconjurat de stima tuttora celor cari l-au cunoscut și i-au urmărit activitatea tăcută și harnică. Într-o bună zi se va face un studiu minuțios asupra operei sale științifice, asupra acțiunii sale culturale și asupra inspirațiilor sale poetice. D. G. Valsan n'a fost numai un erudit cercetător al domeniului disciplinei sale, ci și un luptător voluntar în ogorul luminării obștești (chiar sub flamurile „Astrei“), și un poet de factură veritabilă.

Ținem doar să subliniem astăzi prestigiosul său concurs la nimbarea universității românești din Cluj superioară. Acei, cari l-au chemat aici să dețină catedră pentru a fixa din primul ceas nivelul științific al celei mai înalte instituțiuni de

se evita pe viitor ciudățenia ca votul unui singur arbitru, cel național, să fie deciziv la darea hotărârii, cum a fost în cazul declinatorului de competență contra punctului de vedere românesc în afacerea optanților.

Toată lumea mulțumită!

De obicei, tranzacțiile lasă urme de nemulțumire părților, — pe când de data aceasta se pare că toată lumea-i mulțumită dacă apreciem rezultatele după ecoul satisfacțiilor oficiale manifestate la București ca și la Budapesta.

Situație paradoxală care n'a fost lipsită și de picante nedumeriri sau învinuiri, dintr'o parte sau din cealaltă, tocmai pe tema că nu poate fi vorba de succes dacă și „cei-alți“ sunt mulțumiți. Evident, observația aceasta sub rezerva motivelor de critică impuse de manualul bunului opozant contra actelor guvernului, manual care din fericire pare a fi același în toate țările și în toate timpurile chiar dacă e vorba de chestiuni de politică externă!

cultură în stat, au fost perfect justificați în inițiativa lor și verificați în ținta lor. Numele lui G. Valsan este strâns legat de strălucirea aoreolei pe care și-a consolidat-o universitatea clujeană.

G. Valsan a creat un institut geografic. A făcut acolo o școală de laborator. A dat directive etnografice, monografice și chiar geopolitice, lărgind câmpul cunoștințelor de geografie umană în legătură cu viața poporului român. Anuarele publicate sunt o editură de neprețuită valoare pentru specialiști, pentru streinătate, ca și pentru publicul intelectual de cultură enciclopedică. Succesul unui profesor universitar se judecă îndeosebi după câți specialiști îmbrățișează sistemul disciplinei științifice. G. Valsan este unul dintre cei cari și-au făcut datoria în direcția aceasta.

Un studiu frumos cu specială referire la Transilvania a publicat în monografia Transilvaniei. În el a insistat asupra cristalizării etnice a poporului român printr'o îndelungă evoluție. Ne lasă deci un dar minunat.

Ii păstrăm toată recunoștința.

Ion Ciopotel

Ungaria este și ea mulțumită, firește, căci a obținut tranzacțional o satisfacție în afacerea optanților și n'a fost nevoită să renunțe la celelalte capete de reclamațiuni (arhiducii, etc.). În același timp, ea și-a recăpătat, după expresia dela Budapesta „majoratul“ internațional printr'celelalte state prin ridicarea gajurilor ce garantau reparațiunile în favoarea creditorilor și va putea, pe temeiul garanțiilor de acum libere de sarcini, să încheie eventuale împrumuturi externe.

Succes remarcabil și pe bună dreptate sărbătorit la Budapesta, deși prețul lui a rezultat din sacrificiul de a accepta să plătească, și după 1943, încă 23 anuități de câte 13 jum. mil. cor. aur.

Iată pentru ce vom încheia cu concluzia că acordurile dela Haga însemnează, la 11 ani distanță, lichidarea definitivă a problemelor rămase în suferință din primul moment al păcii generale când simțul realităților era întunecat la toți, învingători și învinși, de iluzii exagerate sau de speranțe tănuite.

N. Dașcovici

Concordatul preventiv (Conferința)

În situațiunea critică din punctul de vedere economic, în care țara noastră se găsește în toți anii aproape fără întrerupere dela războiu încoace, atențiunea lumii industriale și comerciale a fost atrasă de fenomenul foarte îngrijorător al insolabilității pe fiecare zi mai accentuată a debitorilor, fie ei comercianți, fie ei industriași, insolabilitate provenită — este adevărat — din împrejurări economice neprielnice, cum bună oară micșorarea puterii de consumație care face că mărfurile se vând cu greu și deci plata lor la termen devine imposibilă în multe cazuri; însă insolabilitatea constatată provine și din faptul unei lipse de conștiinciozitate și unui defect de bun simț profesional la o bună parte din comercianți.

În adevăr dacă cercetăm mai de aproape lucrurile, constatăm, că o bună parte din debitorii insolabili sunt acei cari după războiu s'au improvizat comercianți sau industriași, intrând în masa comercianților și industriașilor, fără conștiința reală de rolul pe care au să-l joace, fără tradiția care constituie în cea mai mare parte mândria profesională și fără răspunderea reală a actelor și faptelor, cari decurg din exercițiul profesiei de comerciant sau industriaș.

După războiu, marea plagă a industriei și comerțului în țara noastră a fost marea număr de comercianți și industriași improvizati, pentru cari comerțul și industria erau un expedient de trai, nu o profesiune pe care individul să o fi moștenit, ca să zicem astfel, din tată în fiu și pentru care sufletul, ca și tehnica să-l fi pregătit în mod suficient. În adevăr, situațiunea de neplatnic pentru un comerciant sau industriaș cu tradiție, este o situațiune extrem de penibilă și încetarea de plăți se face sau se declară de către comerciantul sau industriașul cu tradiție în familia lui, numai după o matură chibzuință și după ce va fi constatată că îi este imposibil să facă altfel. De aceea numărul falimentelor înainte de războiu era incontestabil mult mai redus decât numărul falimentelor de după războiu; și nu numai numărul, dar importanța lor și motivele cari au provocat falimentele erau mult mai justificate înainte de războiu, de cât sunt acum după războiu.

S'au mai adăugat, este adevărat, pe lângă perturbările pe cari le-a produs războiul mondial, și fluctuațiunile monetare și ale valorilor mobiliare, a căror oscilațiuni nu au putut fi prevăzute de nimeni, nici chiar de imaginațiile cele mai fertile. De aceea, după războiu s'au căutat diferite mijloace pentru a se preveni asemenea dezastră și pentru a se ajuta debitorii și în special comercianții nevoiți de împrejurări să-și depună bilanțul, prevăzându-se în toate aceste măsuri și faptul că adeseori motivele depunerii bilanțului nu puteau să fie în totalitate imputabile. Remediul tranzitoriu la care s'a recurs pentru înconjurarea dezastrului economic a fost o măsură pe care codul nostru de comerț o cunoștea mai dinainte, anume instituirea moratorului. Legiferarea moratorului a fost complectată prin o întreagă legislație, pe care am putea-o numi postbelică și care s'a impus nu numai din cauză că gravitatea evenimentelor nu îngăduia o reformă durabilă și complectă, căci pentru aceasta era nevoie de o tehnică legislativă bazată pe studii aprofundate, ceea ce ar fi cerut timp mai îndelungat; cât și pentru faptul că în țara noastră după războiu ar fi trebuit făcută unificarea a patru regimuri legislative diverse, sub cari se găseau provinciile românești anexate, cari depindeau înainte de imperiul austro-ungar și de imperiul rusesc.

Nici o învinuire nu putea să fie adusă până mai ieri, pentru o stare de lucruri care a dăinuit după războiu, pentru că instituirea unui regim permanent legal, destinat să înlocuiască cele patru regimuri tranzitorii existente în Vechiul Regat și în celelalte provincii și înlocuirea lor cu regimul moratorului pe tot teritoriul țării nu ar fi fost o măsură chibzuită, pentru că și legislația moratorului nu era o măsură suficient de satisfăcătoare, mai ales fiind dată starea alarmantă a comerțului, stare datorită împrejurărilor de după războiu și datorită mai ales unei situațiuni precare, creată comercianților și industriașilor improvizati din cauza nestabilității valutare.

Stabilitatea monetară, în mod fatal, strage după sine pe deoparte, o jenă momentană, care s'a resimțit și se resimte încă și astăzi în comerțul și

industria noastră, dar care era inevitabilă pentru că este un fenomen, care s'a petrecut și se petrece încă sub ochii noștri în toate țările cu monedă depreciată după războiu și care au hotărât stabilizarea monedei naționale.

Incontestabil, cota de stabilizare joacă un rol important și poate că o parte din dificultățile cu cari comerțul nostru are să lupte încă, provine și din faptul că cota de stabilizare aleasă pentru leul nostru a fost prea urcată. Totuși, consecințele stabilizării nu ar fi fost la noi în țară atât de grave, cât le constatăm, dacă comerțul și industria noastră nu ar fi avut să sufere și de fenomenul pe care l-am amintit la începutul vorbirii mele, adică de faptul că după războiu ne-am pomenit cu un mare număr de comercianți fără educațiune profesională; fără tradiții și deci fără acea mândrie care pe comerciantul din tată în fiu, îl face să se gândească mult până să se hotărască să ceară moratoriul. Trebuia totuși să se ia o măsură hotărâtoare și definitivă. Și pentru aceasta era necesar să se studieze ceea ce se petrece în alte țări, de exemplu. Legiitorul francez simțind din vreme necesitatea de a înlătura perspectiva inevitabilă a stării create după războiu de deprecierea monetară, prin legea din 2 Iulie 1919, lege care fusese propusă deja din Martie 1916, sub denumirea de Regulamentul *transacțional al datoriiilor de războiu ale comercianților*, a căutat să ofere comerțului francez accese la un regim mai favorabil, impus de situațiunea postbelică, imitând legislația concordatului preventiv, pe care multe țări europene îl practică în mod permanent de multă vreme, în unele părți de aproape o jumătate de veac. Legea aceasta, în Franța a avut efectul ei expirat în 11 Ianuarie 1923 și după aceea dată comerțul francez, care se găsea încă într'o jenă foarte îngrijorătoare, a căutat să impună legiferarea unui regim permanent, care totuși nici în Franța nu s'a stabilit, ci a fost numai o corectare a regimului din 1919, prin legea din 30 Martie 1922, în deosebi prin suplinirea lipsei de publicitate. În Germania s'a instituit un control preventiv al afacerilor debitorilor aflați în situațiunea împovărată, cauzată de războiu. Printro asemenea previziune, un regim special s'a instituit în țările germanice, și anume regimul tranzitoriu instituit în Germania prin ordonanța din 14 Decembrie 1916 și cel stabilit în Austria prin ordonanța din 17 Decembrie 1914. Regimul tranzitoriu austriac de

exemplu, hotărârea înființarea, după cererea interesatului, sau după cererea creditorilor, a unei comisii de controlori pentru supravegherea mersului afacerilor și pentru întreținerea câștigurilor, la plata pasivului debitorului, după deducțiunea unei sume, socotită necesară pentru subsistența familiei și pentru întreținerea exploatareii. Dacă controlorii ar fi constatat, că insolvența amenință să se mențină și după terminarea războiului, tribunalul putea după o cercetare prealabilă să desființeze procedura aceasta dilatorie și să deschidă interesatilor posibilitatea unei libertăți de acțiune, după dreptul comun. Ordonanța germană a introdus un adevărat concordat preventiv, însă vremelnic, deși mulți legiști erau în contra acestei dispozițiuni. În țara noastră, cu toată situațiunea precară, chiar foarte precară, care s'a desemnat imediat după războiu și care s'a accentuat zi de zi prin criza economică și, în special, prin repetatele crize agricole, cari au sporit răul de care întreaga noastră viață economică a suferit și continuă să sufere și astăzi, deși suntem în al 11-lea an de după războiu, nimic nu s'a făcut până în 1929. A trebuit intervenția energetică a reprezentanților autorizați ai comerțului și industriei românești și în special a trebuit intervenția energetică și competentă a reprezentanților comerțului și industriei clujane, pentruca să se ia hotărârea de a se unifica legislația noastră din punctul de vedere al moratorului, sau mai bine zis, din punctul de vedere al insolabilității comercianților și industriașilor, și pentru ca să se legifereze în fine, adoptându-se modalitatea concordatului preventiv, care a înlocuit dela Iulie 1929 situația gravă provenind din această lipsă de unitate în legislațiunea noastră asupra materiei, între dispozițiunile din Vechiul Regat și dispozițiunile referitoare din provinciile alipite.

S'a înlocuit deci moratorul cunoscut de Codul de Comerț în vigoare în Vechiul Regat și în Basarabia, prin concordatul preventiv, cuprins în legislațiunea Bucovinei și în multe legislațiuni străine. Concordatul preventiv se consideră de către membri Consiliului Legislativ, cari cei dintâi au propus adoptarea acestei măsuri legislative, care să înlocuiască pe tot teritoriul țării dispozițiunile legii moratorului, ca cea mai bună măsură care putea fi luată pentru evitarea falimentului unui comerciant și pentru apărarea însuși a creditorului. Falimentul a fost socotit ca un eveniment

extrem de grav în viața comerciantului, căci nu numai că în faliment el era deposedat de averea personală, care venea în întregime la masa creditorilor și care trebuia să fie lichidată în interesul acestora, dar atrăgea după sine decăderea comerciantului din unele drepturi civile și politice, în urma cărora chiar reputația lui era complet pierdută.

Pentru a înțelege mai bine cele ce urmează voi căuta să fac o comparație între cele trei proceduri în uz: lichidare judiciară, morator și concordat preventiv.

După cum am amintit mai sus, în multe țări s'a căutat a se remedia la o stare de lucruri postbelică, fie prin morator, fie prin lichidare judiciară, fie prin concordat preventiv. Moratorul era o instituțiune, prin care se acorda comerciantului o amânare de plată, pentru a putea face față obligațiilor luate, suspendându-se în timpul duratei lui orice act de urmărire și suspendându-se în același timp orice acțiune în contra comerciantului debitor, afară de acele cari rezultau din acte posteroioare acordării moratorului. Moratorul presupunea de fapt o stare critică momentană a comerciantului sau industriașului, situațiune isvorită, fie dintr'o nelichidare, sau dintr'o nelichiditate a activului față de pasiv, fie dintr'o insuficiență datorită unor împrejurări grele, prin care comerțul trece momentan. Pentru a obține moratorul, comerciantul trebuia să facă dovadă, că încetarea plăților a fost consecința unor evenimente extraordinare și neprevăzute și să probeze, că activul depășește pasivul; însă îndată ce comerciantul obținea moratoriu, el trebuia ca în termen de 6 luni, care putea fi prelungit în cazuri excepționale până la un an, să-și execute obligațiunile luate, sub sancțiunea declarării în stare de faliment.

Din cauza evenimentelor postbelice și din cauza junei financiare pe fiecare zi mai accentuată, moratorul nu și-a atins scopul dorit de legiuitor, pentrucă termenul în care comerciantul trebuia să-și execute obligațiunile luate, era prea mic și pentrucă în cazul când averea lichidabilă consta în imobile, ele nu puteau fi vândute din cauză că nu se găseau întotdeauna cumpărători. S'a mai criticat moratorul și pentrucă punctul de plecare al admiterii lui era greșit, adică pentrucă se cerea ca întotdeauna activul să depășească pasivul, ceea ce obliga pe foarte mulți comercianți sau indus-

triași necorecți, să dea date inexacte în aprecierea activului.

În practica moratorului, dela aplicarea lui și până astăzi, s'a constatat că plățile pe care comerciantul le făcea înăuntrul termenului acordat, favorizau de cele mai multe ori pe unii creditori în dauna altora. De fapt, cele mai multe moratorii s'au terminat prin falimente, foarte puține din cererile de moratoriu ducând la aprobarea unui concordat, care și el se încheia în condițiuni de inegalitate între creditori. Peste tot locul unde defectele legislației moratorului au fost observate, moratorul a fost înlocuit prin concordatul preventiv. Cu toții am fost de acord, că efectul moratorului constituie un mijloc de a menține neschimbat patrimoniul debitorului și am admis principiul concordatului preventiv, care principial avea de scop ajungerea la o înțelegere cu creditorii, amânarea plății fiind numai un mijloc pentru atingerea acestui scop. Înțelegerea cu creditorii are incontestabil la bază ideea reducerii creanțelor, însă are la bază în același timp, într'o aplicare cinstită, și acordarea garanțiilor necesare pentru plata creanțelor eduse. De aceea s'a prevăzut că concordatul preventiv nu poate să fie acordat unui comerciant ruinat, chiar dacă acesta este de bună credință. În toate țările în cari concordatul preventiv a fost admis, două sisteme sau două tipuri bine precizate se pot distinge. Primul tip este acela care permite ca înainte de deschiderea falimentului să se admită o procedură preliminară, având de scop înțelegerea între creditori și numai dacă această înțelegere nu ar fi posibilă, se va deschide procedura falimentului.

În această categorie intră legea engleză din 1883 și legea americană din 1898. Înainte de declararea comerciantului în stare de faliment, în ambele țări, se prevede emiterea unei ordonanțe de sechestru, în timpul căreia creditorii, în urma propunerii comerciantului debitor, pot ajunge la o înțelegere cu el, prin încheierea unui concordat sau printr'o lichidare amicală a bunurilor lui.

Un al doilea tip prevede că comerciantul de bună credință, care oferă o cotă minimă fixată de lege și garanții îndestulătoare, va putea beneficia de avantajile acordate de legiuitor, tinzând la o amânare de plată și la o reducere de creanțe. Acest al doilea tip este cunoscut de legislațiunea belgiană din 1897, cunoscut de legea italiană din 1903, care s'a inspirat din legea belgiană; legiuitorul norvegian

a admis același tip prin legea din 1906; legiuirea austriacă în vigoare în Bucovina din 1914, în Transilvania unde concordatul preventiv a fost introdus la 15 Noemvrie 1915, printr'o ordonanță a consiliului de miniștri ungar, dar care a fost abrogată printr'un jurnal al consiliului de miniștri din Martie 1925.

Concordatul preventiv destinat să înlocuiască toate legiuirile existente în țara românească în materie de insolabilitate, fie temporară, fie definitivă, a fost la noi inspirat din legislația italiană.

După legea votată în 1929, concordatul preventiv este un acord între un comerciant de bună credință, dar insolubil și creditorii săi, privind raporturile de obligațiuni respective, admise în scopul evitării falimentului. Concordatul preventiv, după legea actuală, poate fi amiabil, când efectele sale se limitează la acei cari au aderat la concordat. El poate fi judiciar, când efectele sale se întind și asupra celorlalți creditori, iar pentru aprobarea lui este necesar votul unei majorități legale a creditorilor, fără drepturi de preferință și cu omologarea Tribunalului. Acest din urmă concordat preventiv este acel, care a fost adoptat de legea noastră din 1929.

Pentruca să poată interveni o înțelegere între comerciant și creditorii săi, este necesar ca insolabilitatea comerciantului debitor să dispară, în care scop cererea concordatului preventiv trebuie să însemneze încetarea exigibilității creanțelor. Scopul final al concordatului preventiv este ca prin sacrificiul pe care creditorii îl consimt, în urma reducerii creanței lor și amânarea plății, comerciantul să poată fi pus în măsură să continue comerțul, făcând să dispară starea sa de insolabilitate. Pentrucă comerciantul, pe baza legii, va obține în cele mai multe cazuri un termen de plată, care după legea noastră poate să meargă până la 3 ani, el va trebui să dea garanții suficiente personale sau materiale. Deci, după legea noastră, concordatul preventiv constă într'un complex de înțelegeri, care modifică raporturile de obligațiuni ce există între comerciant și creditorii săi. Legiuitorul a crezut că este bine ca să păstreze intervenția unei instanțe judecătorești ca obligatorie, atât pentru perfecționarea înțelegerii, cât și pentru omologarea ei.

Care este azi situațiunea de fapt, după 6 luni de aplicare a legii concordatului preventiv?

Acum fiind scopul conferinței mele,

imi veți da voie să încep această expunere prin câteva constatări de fapt:

1. Ca efect imediat al aplicării acestei legi, cererile de concordat preventiv reprezintă astăzi în cifre o insolabilitate de fapt de 3 miliarde de lei, dacă se vor adăuga cererile de concordat făcute în provinciile alipite. Natural, această cifră impresionantă nu ar trebui de fapt să constituie o îngrorare, pentrucă cererea de concordat nu implică neapărat și acordarea ei, pentrucă constatarea situațiunei de fapt a aceluia, care cere concordatul, depinde încă de intervenția justiției, care principial ar trebui să ajute pe creditorii, dar care de fapt, așa cum este legea întocmită, ajută exclusiv pe debitorii.

2. Și pentru că criza economică, care este astăzi în toată țara, care am putea zice că este ajunsă la paroxism, a fost în ultimul timp complicată printr'o lipsă de prevedere a legiuitorului din 1929, care nu a voit să primească nici una din injunțiunile oamenilor cu experiență și care pornind numai dela un spirit de democrație, dus dincolo de orice limite, a voit să vină în ajutorul comercianților mai numeroși și deci mai interesați din acest punct de vedere, în dauna industriașilor cari sunt cei dintâi păgubiți, în dauna financiarilor, cari acordă creditele și, mai presus de toate, în dauna creditorilor țării, adânc prejudiciat prin ne prevederea care rezultă din numeroasele dispozițiuni ale legii concordatului preventiv.

De aceea nu este de mirare pentruce cercul industriașilor din Cluj a ținut să inaugureze ciclul de conferințe, pe care își propune să le țină treptat pentru membri săi, prin expunerea prin care am onoare să o fac înaintea Domniilor Voastre, asupra acestei arzătoare chestiuni a concordatului preventiv. Dela început țiu să spui, că aproape toate Camerele de Comerț din țară și aproape toate organizațiile de caracter economic, asociații de Bănci, uniuni de industriași și alte categorii de profesioniști ai comerțului și industriei, cer cu insistență modificarea legii concordatului preventiv, plecând — este adevărat — din puncte de vedere diferite, dar ajungând toate și toți la concluziunea, că legea concordatului preventiv sub forma ei actuală este dăunătoare vieții economice a Statului și dacă va mai dăinui, va aduce perturbări imense în desfășurarea vieții noastre comerciale și industriale.

Mie imi veți permite să discut în fața dvs. chestiunea dintr'un punct de vedere cu totul obiectiv, adică, desbrându-mă de caracterul pe care-l am, de reprezentant al intereselor industriașilor față de autoritățile constituite în Stat, să judec opera legiuitorului din 1929, în ce privește concordatul preventiv, numai sub oglinda rezultatelor obținute până astăzi.

În adevăr, fie dintr'o lipsă de pricepere, fie dintr'o lipsă de sinceritate, fie dintr'un alt motiv, fapt e, că mai toate cererile de concordat preventiv, sunt făcute în contra bunului simț și în contra dreptei judecăți.

Iată un caz foarte concret: o firmă, Frații Heller, cere concordat preventiv, declarând în cererea sa că are un activ de 6.654.000 lei, față de un pasiv de 3.126.000 lei și cu toate că activul față de pasiv este de două ori mai mare, cere acordarea concordatului preventiv, oferind creditorilor o cotă de 50%. O altă cerere de concordat exagerează în senzul contrar și spune: „cer concordat preventiv, însă imi iau angajamentul ca să plătesc întregul capital pe care îl datorez și care se cifrează la o sumă respectabilă, împreună cu dobânda de 10 sau 15%, în timp de 3 ani de zile“.

Plecând dela comparația acestor două cazuri extreme, un observator obiectiv nu poate să nu constate, că trebuie să existe în fapt o lipsă de comprehensiune și din partea debitorilor, și din partea legiuitorului, în ceea ce privește rezultatele pe cari le urmărim cu toții, rezultate cari nu sunt numai apărarea debitorilor în contra creditorilor, ci apărarea creditului național prin asanarea vieții noastre comerciale și industriale.

Multe observațiuni s'au făcut asupra legii și asupra întocmirii ei. S'a spus de exemplu că legea este greoaie și cere o procedură foarte lungă. În adevăr, se obiectează că pentru ca procedura legii să fie terminată, trebuie să treacă trei luni de zile dela introducerea cererii de concordat, până la pronunțarea definitivă a tribunalului, timp în care atât debitorii, cât și creditorii stau într'o expectativă dăunătoare intereselor amândurora.

În adevăr, dacă citim legea, vedem la art. 3 că președintele tribunalului, primind cererea, fixează un termen, care nu va fi mai lung de 15 zile, pentru ședința în care se va discuta admiterea în principiu a concordatului. De fapt, din cauza aglomerării tribunalelor noastre, totdeauna termenul de 15 zile este depășit, așa încât la primul termen, la care nu se judecă

nimic, se cercetează numai cererea debitorului și certificările prezentate de acesta. Creditorii neputând face încă intervenții și neputând plede la ședința de admitere în principiu a cererii, președintele este singur în drept să vadă, dacă introducerea ei poate sau nu să dea loc la convocarea creditorilor; iar în caz de respingere a cererii, debitorul are drept de apel în 15 zile de la pronunțare, conform art. 5. Comerciantul făcând apel în a 15-a zi și Curtea fixând un termen iarăși de 15 zile — în cazul cel mai fericit — iată pe creditor obligat să aștepte 6 săptămâni pentru a vedea dacă s'a admis sau nu în principiu concordatul. În acest timp, debitorul este apărat de lege, căci nici un creditor nu-i poate aplica nici o măsură, nici măcar de conservare; și nimeni nu poate face vreo intervenție din care să reiasă reaua voință a debitorului, din cauză că apelul suspendă executarea.

3. Legiuitorul, în dorința de a nu complica mersul procedurii concordatului preventiv, a creat un instrument dintre cele mai dăunătoare intereselor creditorilor, punând la dispoziția debitorilor de rea credință, posibilitatea unei paralizări a tuturor mijloacelor coercitive ale creditorilor pentru o durată, care este de minimum 6 săptămâni și poate să meargă până la 3 luni. În adevăr, în timp de 6 săptămâni, debitorul de rea credință poate lua toate măsurile de aranjare și doșire a activului, poate chiar să dispară, fără posibilitate de a se lua vreo măsură în contra sa. Tot din acelaș punct de vedere o lacună în lege este imposibilitatea pentru creditor de a face intervențiile necesare în timpul celor 6 săptămâni, cât durează faza preparatorie a concordatului preventiv. Sunt cazuri, în cari unanimitatea creditorilor este contra admiterii cererii de concordat preventiv și ei își manifestă dorința lor printr'o petiție, care se anexează la dosarul concordatului, însă nici tribunalul, nici ei, nu pot să facă nimic, iar procedura își urmează cursul.

Alte observațiuni au fost făcute de către Camera de Comerț din București, observațiuni cari se pot rezuma în modul următor: termenul de 3 ani, care a fost stabilit prin proiectul de lege, este cu mult prea mare și poate înlesni unor eventuali debitori de rea credință, frustrarea creditorilor de drepturile lor, deci, conchide Camera de Comerț din București, un termen de maximum 18 luni pentru plata datorităilor concordatăre ar fi mai mult

decât suficient. Camera de Comerț se ridică în contra cotei de 50% și propune 60%, minimum din totalul creanțelor datorate. Tot Camera de Comerț din București cere ca propunerea de concordat să cuprindă plăți trimestriale; prin cote proporționale cu creanțele debitorilor, pentru a nu sili pe creditori, să aștepte buna voință a debitorilor și termenul cel mai îndepărtat de plată, de care desigur toți debitorii s'ar folosi. Camera de Comerț din București mai propune că judecătorul delegat să fie obligat a recurge la luminile experților pentru stabilirea activului, iar pe de altă parte expertul care va fi numit de Tribunal pentru evaluarea mărfurilor, să fie unul dintre creditorii petiționarului, specialist în branșă debitorului. Pentru supravegherea executării întocmai a concordatului propus și admis, Camera de Comerț din București crede că este necesar ca odată cu sentința de omologare a concordatului cerut, să se numească de către Tribunal două persoane alese dintre creditori, cari ar avea menirea ca, trimestrial, să verifice executarea condițiilor în cari concordatul a fost admis; și ca urmare a acestei verificări, orice creditor să poată oricând cere anularea concordatului, în caz de neexecutare a condițiilor lui, fie de către debitor, fie de către cei cari au garantat pentru el.

Camera de Comerț din București, bazată pe o experiență îndelungată care în acelaș timp ca debitorul care ar cădea în faliment în urma neexecutării concordatului, să fie declarat bancruț fraudulos. Pentru a se evita o mărire frauduloasă a pasivului, Camera de Comerț din București mai cere ca să nu fie admise la vot rudele de orice fel, precum și persoanele cari nu au firmă înscrisă și nu posedă registre comerciale regulat ținute, iar termenul constituției sau constatării datorităilor să fie de cel mai puțin un an înainte de data cererii concordatului.

Camera de Comerț din Cluj cere un control sever asupra debitorului, prin organe de control cari să stea fără întrerupere în întreprindere sau în magazin, pentru a constata ce se face cu mărfurile.

În fine, multe organizațiuni profesionale cer ca legea să fie modificată, dându-se dreptul Uniunilor de creditori, cari s'ar creia, să apere interesele acestora, având dreptul să intervină în toate cazurile, când comercianții necinstiți vor încerca să lezeze interesele creditorilor.

În Germania aceste uniuni de creditori au dat rezultate apreciabile, intervenind la timp și cu succes pentru înlăturarea multor dezastre și salvând averi însemnate în timpul marilor crize financiare.

În fine uniunea generală a industriașilor propune următoarele modificări:

Comisia de control să nu fie numită de președintele tribunalului, ci să fie aleasă de creditori reali dintre principalii creditori, indiferent de domiciliul lor.

În cel mai mult 15 zile de la depunerea cererii de concordat, creditorii să fie convocați de Tribunal pentru alegerea comisiunii de control.

Ca creditori reali (creanțe serioase) să se considere numai întreprinderile industriale, comerciale și financiare, cu firma înregistrată.

Concordatul să se acorde de Tribunal numai pe baza avizului conform al debitorilor reali.

Cota ce debitorul concordator va avea de plată, să fie fixată nu de Tribunal, ci de comisia de control, după ce ea va fi stabilit situația exactă a averii debitorului.

Ca concluziune a acestor observațiuni, făcută de către organele autorizate ale celor cari s'au ocupat, ca fiind direct interesați, cu condițiunile în cari instituirea concordatului preventiv ar putea da roadele așteptate, reiese ca imperios cerută o modificare imediată a legii, modificare care să pună pe creditori în situație să constate și să controleze modul cum avutul debitorului este administrat din momentul admiterii concordatului și până la plata integrală a cotei admise, să se simplifice formalitățile pentru admiterea concordatului și ca măsură de siguranță, din momentul ce s'a introdus în cerere de concordat, averea debitorului să fie pusă din oficiu sub controlul delegaților aleși de către creditorii debitorului. Să nu se admită printre creditori decât industriașii, negustorii angroșiști cu firme înregistrate, și instituțiunile financiare, excluzându-se orice alte sarcini ipotecare sau de altfel, pe cari debitorul le-ar prezenta la pasivul său, în afară de creditorii pentru mărfuri sau pentru capitalul împrumutat. În fine, pentru estimarea situațiunii debitorului, care cere concordat, să se admită ca expertul să fie desemnat de către adunarea creditorilor, recunoscut după normele de mai sus, iar nu de către experți desemnați de Tribunal.

Cântece dela Dunăre

Aceste observațiuni reese din consultarea tuturor organizațiilor profesionale și tuturor acelor pe cari îi interesează mersul normal și ordonat al vieții noastre economice. Să nu uităm Domnii mei, că o lege cu caracter economic, cum este aceea despre care ne-am întreținut astă seară, nu poate să fie considerată din punctul de vedere al întocmirii ei, numai ca formă de redactare a unor articole de lege, ci ea trebuie cumpănită înainte de orice, din punctul de vedere al efectului, pe care aplicarea ei ar putea să-l aibă în practică. Pe noi industriașii chestiunea ne interesează din două puncte de vedere: 1) din punctul de vedere al nostru, ca creditori. În adevăr, mărfurile cari se distribuie de către industriași negustorilor debitanți și nepătite, constituiesc atâta timp cât ele nu sunt achitate, un fel de depozit sacru, de care comerciantul cinstit este răspunzător, dar pe care comerciantul necinstit poate să le risipească, poate să le vândă sub cost, poate să le dozească, cu gândul ca la un moment dat va putea să ceară concordatul preventiv, la adăpotsul căruia nesupărat de legi și necontrolat de nimeni, poate, după ce a promis plata a 50% din valoarea creanței, fără dobândă, să dozească tot activul, să-l risipească, fără creditorul industriaș, fără ca creditorul financiar să poată să intervieve, fie ca mijloc preventiv, fie ca mijloc de control ulterior după aplicarea concordatului.

4. Pe noi industriașii, o asemenea legiuire ne interesează și ca debitori. În adevăr, o industrie este în funcțiune de capitalul care i se pune la dispoziție. Industriașul este răspunzător de acest capital, pentru care el plătește dobânzi, dobânzi cari curg în continuu, fără să se țină seama de termenul acordat de lege debitorului rău platnic. Creditul industriașilor nu este numai un credit individual, ci este un credit acordat țării și aprecierii pe care acei cari acordă capitalurile pentru industriei, o fac despre posibilitatea sau despre gradul de siguranță, în care capitalurile investite în industria țării o pot găsi. Această siguranță este în funcțiune de legiuirile țării și în special este în funcțiune de legiuirii cu caracterul legii concordatului preventiv, în care se pun bazele solide sau fragile, ale siguranței banului împrumutat și ale posibilității de urmărire cu efect sigur a debitorilor de rea credință. Comercianții deci, nu au dreptul să se supere atunci când văd că atât industriașii, cât și

În Paris nu te simțеști de loc strein. Ca student mai ales ești în mediu complet cunoscut. Cunoști profesorii din cărțile pe cari le-ai citit acasă, pregătindu-ți examenele. Pe o parte i-ai și auzit vorbind. Cunoști literatura până la ultimii scriitori, cari se ridică acum. Cărțile nouă, pe cari le-ai lăsat acasă în librării, le găsești la fel de nouă și aici, înconjurate de aceeaș bandă de hârtie cu recomandăția obișnuită. Bibliotecile înalte, cu lumina profilată de sus, îți par cunoscute vechi... Și în vechiul cartier latin, întâlnești la fiecare pas român, chiar prea mulți români. Semnul distinctiv al celor nou veniți e paltonul cu blană. Cei mai vechi, nu se mai deosebesc de francezi, decât poate câte unul prin... înjurături. Sunt și manifestațiuni mari românești la Paris. Lor le dedic acest început de scri-

sori, cari sunt simple note, scrise fără pretenții.

Încep cu conferințele d. Iorga la Sorbona. Între români interesul e mare, toți vreau să-l vadă, să-l audă. Prin el vorbește oarecum țara și aci te simțеști mai legat de țară, decât acasă. Auzi și întrebări naive, cari aci însă, date fiind experiențele zilnice ale fiecăruia, sunt perfect explicabile: oare vorbește bine franțuzește?

Amfiteatrul Turgot e neîncăpător, publicul se calcă în picioare. La deschidere asistă rectorul universității, profesori, membrii legației. D. prof. Iorga vorbește despre Ragusa. La intrarea în sală e întâmpinat cu aplauze, cari nu mai conțenesc. D. Iorga surăde, mulțumește scurt și începe. Vorbește liber. Ieri, în aceeaș sală, la

financiarii intervin pentru ca legea să fie modificată în sensul cererilor lor, pentru că pentru comercianții cinstiți nu este indiferent dacă legile cari regesc și cari apără creditul general al țării, caută să pună la adăpost pe creditori în contra debitorilor necinstiți; căci și ei la rândul lor, au dreptul să ceară, cum se și face de altfel în momentele actuale, ca mărfurile vândute de ei pe credit, să-și găsească în mod corect și fără întârziere posibilitățile de plată; și prin urmare, ca concluziune și industriași și comercianți, și financiarii, avem cu toții dreptul și obligațiunea de a cere dela Staț ca prin legiuri bine întocmite și bine chibzuite, să se apere creditul general al țării, căci în cadrul acestui credit general al țării, noi, comercianții, industriașii și financiarii, putem să găsim posibilitatea de a promova interesele noastre la adăpostul siguranței și ordinii în stat. Ori, siguranță și ordine în stat însemnează legi și regulamente întocmite nu din punct de vedere stilistic, sau din punct de vedere al dreptului strict, ci legi și regulamente întocmite, având ca țintă unică și determinantă puțința de a asigura munca și profitul fiecăruia din muncă cinstită, căci altfel orice încercare de progres și de dezvoltare normală a vieții economice a Statului, este distrusă dela început.

Am convingerea, că toți oamenii de bine, lăsând deoparte orice interes

personale și orice egoism profesional, se vor uni cu noi și vor cere unanim, nu numai modificarea legii actuale, care se vede a fi o lege greșită prin rezultatele pe cari ea le-a dat în aceste 6 luni de aplicare; dar încă dacă cu toții vom fi solidari, să cerem conducătorilor Statului, ca în viitor, fie în legiferare comercială, fie în legiferare socială, fie în legiferare administrativă, să țină seamă de interesele bine chibzuite și reeșite dintr'o consultare a factorilor competenți. În acelaș timp am convingerea, după atâtea experiențe triste ce am făcut, că vom fi de astăzi înainte solidari cu toții de a cere, ca nici o legiuire de acest fel să nu fie întocmită, fără să țină seamă înainte de toate, că scopul final al muncii noastre este îmbunătățirea vieții economice, atât de mult zdruncinată de efectele războiului mondial și că această îmbunătățire nu se poate obține, decât prin siguranță, prin ordine și stabilitate în toate legiuirile de orice natură ar fi ele.

Ne-am jucat destul cu creditul public până astăzi, ca cel puțin de astăzi înainte cei competenți să aibă dreptul să ceară încetarea acestor legiferări fără rost și fără socoteală și mai ales, a unor legiferări cari tind să modifice din temelii, întreg organismul Statului nostru și să zdruncine chiar buna reputație a țării.

Const. Mircea

această oră, înaintea câtorva ascultători vorbea un moș. Vorbia, e un fel de a spune, căci moșul citia, iar publicul motăia. La d. Iorga însă ne impresionează altceva astăzi: gravitatea. Vorbește ca un savant, își permite rar câte o digresiune, povestește o amintire, face o aluzie... Noi îl știm și altfel, de acasă, și ne mai place așa cum îl știm noi: orator tumultuos, animator, care aruncă foc în mulțime cu jarul viu al unor frânturi de fraze.

După conferință doi sârbi comentează. Au ei ce au cu Ragusa și li se pare că d. Iorga a părtinit pe italieni.

Un chinez iese din sală surâzător, cu fruntea luminată de strălucire, ca o lună plină, deasupra unui lan de orez. Lui nu-i pasă nimic, trece impasibil pe lângă sârbi și surâde misterios. Cine să-i descifreze surâsul? Poate pentru el, europenii sunt un singur popor, opus Asiei?...

A doua serie de conferințe e intitulată „Aventurieri orientali în Franța secolului al XVI-lea”. Intre ele d. Iorga, a găsit timpul necesar să țină o conferință la Lille.

La Academia diplomatică vorbește d. V. V. Pella: pactul Kellog. Cunoaștem pe d. Pella, vrem să-l vedem și să-l auzim. Numele său e cunoscut azi printre penalisti. Lucrarea fundamentală, Criminalitatea Statelor, poate fi contestată. E însă în tot cazul o concepție originală, îndreptățită de dezvoltarea psihologiei colective și are marele merit de a fi venit la timp. Profesorul Saldana, dela Madrid, îl numea deschizător de drumuri, și-l asemăna cu Carrara, Lombroso, Ferri... În mișcarea de internaționalizare a dreptului penal, are rol de frunte. Trebuie să-l auzim.

Iată-ne deci la Academia diplomatică. Studentii, ca și la noi, au intrare liberă, în multe locuri. Intrăm. Locul e nou, servitorii cu nasturii sclipitori. Luăm loc în salon și așteptăm... Tulburarea apei. În scurt timp, spicind revistele, ne luăm informațiile necesare. D. Pella nu mai vorbește, a vorbit înainte. Sunt însă alte comunicări. Academia e un fel de Ligă a Națiunilor, în miniatură. Saloanele se populează încetul pe încetul. Intră domni gravi: foști, actuali și viitori diplomați. Primul punct din ordinea zilei: federalizarea Europei. Problema aceasta turmentează pe mulți, o discută și babele.

Sedința se deschide cu o jumătate de oră întârziere. Prezidează d. Guerrero, ministrul Salvadorului,

președintele adunării Societății Națiunilor, în a zecea sesiune.

Primul ia cuvântul d. Conty, ambasadorul Franței. Ți se pare, pentru un moment, că adunarea întreagă e o sedință a unei societăți de lectură de pe liceu. Subiectul nou, face discuția aproximativă.

„Ce vrea d. Briand? Poate vrea două lucruri: federație, sau confederație. Să analizăm termenii”.

Se face apoi convocare la un manual de drept internațional public. Se dă definiția și se trage concluzia...

Al doilea ia cuvântul, d. Procope, ministru al afacerilor streine al Finlandei. E tânăr, l-ai crede student. Vorbește îngrijit, apasă cuvintele, subliniindu-le cu gesturi, ține capul sus, ca un copil mândru... Incepe făcând elogiul vorbirii d. Conty și sfârșește prin a combate tot ce a spus. „Noi credem în viitorul statelor unite ale Europei și datorită clipei de față, e de a lucra pentru răspândirea credinței, și apropierea națiunilor”.

Urmează din nou aplauze ca și înainte. Hotărît ascultătorii sunt bine crescuți și aplaudă tot. D. Procope se înclină ușor și părăsește sala: e în trecere dela Geneva spre casă.

Urmează alți oratori, iar la sfârșit președintele rezumă: în fond toată lumea e optimistă. Desigur nimeni nu întrevede detaliile, dar utopiile de azi, sunt realitățile de mâine. Statele Unite ale Europei, vor lua naștere chiar fără să vrea ele, căci în fața lor se ridică America solidară”.

Urmează punctul doi. Aci intervine însă o ciudățenie: la punctul doi ești obligat să uiți cecece s'a discutat la punctul prim. Statele Unite ale Europei? Da, mai încolo. Pentru azi dezarmarea navală. D. Lémercy vorbește din punct de vedere francez. Interesele marilor puteri ies la iveală. E o luptă surdă și în vederea păcii viitoare se construiesc vapoare și submarine. În fond fiecare stat vrea dezarmarea, căci bugetele sunt prea încărcate, dar nu vrea nici una să-și știrbească putința de apărare, în cazul unui „viitor atac injust”.

Al treilea e un egiptean. Il lăsăm să vorbească și plecăm. Era să rămânem ultimii în sală.

Afară e întuneric. La capătul bulevardului, se profilează în ceață arcul de triumf, sub care e îngropat soldatul necunoscut. Flacăra nicipând nu se stinge la căpătâiul său și în palpăirile ei, întrevezi învingeri și jertfe. La mormântul acesta se călesc sufletele copiilor francezi de azi, cetățenii de mâine.

Statele Unite ale Europei? Cine știe? În fond avem dreptate noi:

„De-o fi una, de-o fi alta, ce e scris și [pentru noi, Bucuroși le-om duce toate, de e pace [de-i răsbolul”.

În 23 Ianuarie, la universitatea Analelor, e conferința d-șoarei Văcărescu, cu concursul lui Enescu. Subiectul: muzica la Dunăre. Sala, plină de d-ș. și dne, până la ultimul loc, face impresia unui mare salon literar, e o lume fără griji, care își așteaptă vrăjitoarea.

...Dunărea isvorește din pădurea neagră și se varsă în Marea Neagră. Fluviu gigantic, lângă care cresc împărați și cântece. Cântecele însă urmează Dunării. La isvor sunt săltărețe, ca și apa de munte, sărind de pe o peatră pe alta. Sunetul are rezonanțe de cristal, cu timpul se schimbă, iar la Viena, valsul Dunării face apa albastră. Jos de tot, aproape de mare, Dunărea e domoală și adâncă, iar pe margini îi cântă Doina, în legănarea căreia se adună gama de sentimente, a unui întreg popor.

D-șoara Văcărescu aproape cântă, dela ea la Enescu, trecerea e nesimțită. Cuvintele dispar, înțelesul și căldura se sublimază. Cuvintele devin sunete pure: cântarea, spre care tinde orișice exprimare.

Lumea e fermecată, ca într'o poveste minunată. Ascultătoarele sunt cu o chii închiși, și Dunărea trece dela Bach la Mozart și încetul pe încetul la muzica noastră. E o reculegere generală și regret adânc, când ultimele măsuri ale muzicii dela Dunăre, se sting.

O. F. Popa

Din publicațiile colaboratorilor noștri

- N. Dașcovici: *La question du Bosphore et des Dardanelles*, Geneve 1915.
- *Revocabilitatea și nulitatea actelor juridice, administrative și politice*, 1919.
- *Problema păcii și arbitrajul obligator*, 1924.
- *Dunărea noastră*, 1927.
- *Declarația de război și încheierea tratatelor după constituția noastră*, 1928.
- *Politica comercială a Durdrii*, 1926.
- *Exercițiul puterilor regale prin instituții de provizorat: Locotenența și Regența*, 1929, etc., etc.
- Depozit general: „Cartea Românească București.

Județe românești, desființate de regimul maghiar

Politica de maghiarizare, urmată cu rară stăruință de toate guvernele maghiare, cari s'au succedat dela 1867 până la prăbușirea Austro-Ungariei din anul 1918, nu era de ele inventată și inaugurată, ci datează încă de prin anii 1832—1836, când dieta maghiară dela Pojon (Bratislava) a luat primele dispozițiuni în direcția aceasta.

O încercare timidă făcuseră maghiarii chiar și mai înainte, la anul 1797, decretând limba maghiară ca limbă de discuție și de afaceri interne în dieta lor, dar încercarea a întâmpinat rezistența energică din partea — Vienei, care a aflat de necesară menținerea uzului de mai înainte, adevărat folosirea limbii *latine*, în discuțiile și în afacerile interne ale dietei ungare.

O altă încercare s'a făcut la anul 1825, când maghiarii voiau să introducă limba maghiară în administrația țării, pe întreaga linie, de sus până jos, dar și de astădată planul lor a eșuat, fiind combătut cu înverșunare și cu succes de către deputații din Croația.

În ciclul parlamentar din anii 1832—36 le-a succedat însă să voteze mai multe hotărâri, cari aveau de scop maghiarizarea vieții publice din Ungaria, și anume: S'a decretat, ca legile să fie compuse în limba maghiară și ca textul maghiar să fie considerat totdeauna de text autentic. S'a decretat introducerea limbii maghiare la toate judecătoriile din țară. S'a ordonat, ca preoții, cari predică ungurește în biserică, să poarte și matriculele tot în limba ungurească. În anii 1839-40 dieta maghiară a mers un pas mai departe și a decretat, ca autoritățile bisericești, *toate*, nu pot comunica în scris cu cele civile, decât numai în limba maghiară. A mai decretat, că după trecerea unui termen de trei ani, toți preoții sunt dator să poarte matriculele în limba maghiară, din care motiv nu se vor mai admite de preoți la sate, decât numai persoane, cari știu bine ungurește.

Succes extraordinar de mare, pe terenul maghiarizării, așteptau maghiarii apoi dela *azilele de copii*, pe cari voeau să le înființeze în toate satele, pe seama copiilor sub anul al șaptelea, cari puși sub îngrijirea unui învățător, sau învățătoare, —

care nu vorbește cu ei decât numai ungurește, — au să învețe iute și bine limba maghiară. Baronul *Wesselényi*, fruntașul maghiar, scria în privința aceasta următoarele într'o revistă ungurească:

— „Instituțiunea aceasta (azilele de copii) va face să putem ajunge aceea ce este pentru noi cea mai mare izbândă, și comoră. Fără așezământul acesta ceresc, noi înzădar vom înălța la ceriuri oftările noastre. Copilașul slovac, sârb, valah și german, v'a învăța ungurește *fără muncă și osteneală*. Copiii învățată ușor o limbă ca și alta. Ce ușor e să-i faci să vorbească ungurește, imediat la ridicarea institutului. Iar când după vre-o câțiva ani, cei mai mărișori *vor vorbi bine ungurește*, — ceice urmează după ei, *învață dela sine ungurește*. Numărând douăzeci de ani dela ridicarea institutului, *toată populațiunea va fi ungurizată, adevărat va ști și va vorbi ungurește*“...

Ce visuri copilărești! Și maghiarii credeau cu toată seriozitatea în realizarea acestor visuri, în ungurizarea întregii țări în curs numai de douăzeci de ani, nu mai mult!

Un alt plan măreț de maghiarizare era pe atunci și *colonizarea*, contemplată astfel, ca slovacii să fie aduși pe câmpiile Ungariei, înlocuiți fiind cu maghiari, iar secuii să fie așezați în mijlocul Ardealului și al Banatului, trimițându-se în locul lor maghiari din alte părți. Se făcea și aci socoteala, că în câțiva ani, în puțini ani, *toți slovacii și toți valahii au să fie maghiarizați!*

Nu s'a ajuns însă, nici la înființarea asilelor de copii și nici la punerea în aplicare a planului de colonizare. Dieta maghiară a mers însă mai departe pe calea apucată. În anul 1843 a decretat, propunerea limbii maghiare ca studiu obligator în școlile medii din Croația și Slavonia, și a decretat că funcționarii, cari în curs de 10 ani nu învață și nu vorbesc limba maghiară, vor fi dați afară din oficiu, fără erutare, iar în dietă nu se mai permit nimănui să vorbească latinește, ci *numai ungurește*. Tot în anul 1843—44 a hotărât dieta și aceea, că limba de propunere în toate școlile populare are să fie în viitor numai cea maghiară, și că toate

rescriptele împărătești și ordinațiunile cancelariei aulice, date în chestiuni cari privesc Ungaria, au să fie compuse în viitor numai în limba maghiară, fiind aceasta „*limba diplomatică a țării*“.

Toate dispozițiile acestea au fost luate de dieta maghiară din Pojon numai pentru teritoriile Ungariei, iar asupra Ardealului autonom, care-și avea dieta sa proprie, ele nu puteau avea nici o eficacitate. Ardealul însă nu a rămas îndărătul celor din Ungaria. A adus și dieta Ardealului hotărârea, în anul 1837, că în viitor nu recunoaște de autentic, decât numai textul maghiar al legilor și că în dietă nu se poate vorbi în altă limbă, decât numai ungurește. La anul 1841 a fost prezentat apoi dietei un proiect de lege, la început combătut cu multă înverșunare de sași și în urmă modificat, pe baza unui compromis legat cu sașii, în care proiect de lege se decretează următoarele: Limba oficială pe întregul teritor al Ardealului e cea maghiară. Nu numai legile au să fie compuse în viitor în limba maghiară, ci și Coroana are să întrebuințeze în rescriptele sale numai această limbă. În toate municipiile se introduce, ca limbă de afaceri, limba maghiară, în mod exclusiv, *cu excepția sașilor*, cari cu guvernul și cu autoritățile ungurești, pot corespunda ungurește sau latinește, rămânând însă în vigoare, pentru afacerile interne, uzul de până acuma (folosirea limbii germane). În toate școlile limba de propunere e cea maghiară, *cu excepția școlilor săsești*. Autoritățile bisericești sunt obligate să introducă limba maghiară ca limbă de afaceri și de matricule, *cu excepția bisericilor săsești*; dar și celelalte biserici nemaghiare din Ardeal, numai după zece ani vor fi îndatorate să întrebuințeze limba maghiară la purtarea matriculelor și a corespondenței.

Toate dispozițiunile acestea, luate atât din partea dietei din Ungaria, cât și din a celei din Ardeal, au rămas însă numai dorințe pioase. Executate n'au fost, pentru că nu puteau să fie. Chiar dacă s'ar fi ordonat executarea lor, efectul ar fi fost nul, pentru că foarte just spusena capitulul din Blaj, într'o reprezentățiune adresată episcopului *Leményi*, în care acesta era rugat să convoace fără amânare *sinodul*, pentru a protesta în contra absurdităților decretate din partea dietei

ârdelene și să invite și pe episcopul greco-ortodox dela Sibiu la o asemenea acțiune comună, că: „nu după zece ani (cum spunea legea), dar *nici după zece secole*, și *niciodată* nu vom putea fi îndatorăți la ceva prin o lege, care *pentru viața noastră bisericească și morală aduce primejdie, iar pentru naționalitatea noastră ruinare și nimicire*“... Sau cum spune vicarul din Șimlău, *Alexandru Șterca-Șulufiu*, mai târziu mitropolit al Blajului, într'o circulară a sa din 18 Martie 1842, în care ruga pe toți vicarii și protopresbiterii să se pună și să steie pe acel punct de vedere, că: „nici o nație nu poate avea dreptul acela, de a *schimba limba altei nații, și de a-i obtrude acesteia limba ei proprie*, mai ales în chestii de *cult divin*, în cari autoritatea civilă nu are nici un drept de a se amesteca“...

Primejdie nu s'a născut deci din hotărârile dietelor din Ungaria și Ardeal, dar rămâne bine stabilit, că tot ce s'a făcut sub guvernele constituționale maghiare dintre anii 1867 și 1918, în privința maghiarizării popoarelor de altă limbă, conlocuitoare cu maghiarii, a fost numai imitație, plagiatură, nimic original. S'a continuat numai toarcerea firului întrerupt la anul 1848, când și de altcum a fost îngropat tot ce se făcuse până atunci în direcția aceasta.

Guvernele constituționale maghiare au procedat însă mai cu tact, mai cu precauțiune la executarea planurilor de maghiarizare, căutând, ca ea să fie făcută treptat, din etapă în etapă, nu deodată, cum voiau înaintașii și meșterii lor în ale șovinismului național. Loviturile destinate popoarelor nemaghiare au fost date deci pe rând, în fiecare proiect de lege câte una. Și au fost multe aceste proiecte, devenite legi, prin urmare, multe au fost și loviturile, — dar lumea nemaghiară nu le-a prea simțit, pentru că le primea în rate, în porțiuni mărunte.

Așa s'a făcut și cu legea despre regularea muncipiilor, discutată în dietă și votată în anul 1870. În legea aceasta se decretează, că autonomia județelor rămâne în ființă și pe mai departe; toți funcționarii județeni vin aleși pe câte șase ani din partea congregațiunii județene (consiliul județean), cu excepția comitelui suprem (prefectul), care ca organ și ca om de încredere al guvernului, vine numit din partea

Monarhului, la propunerea ministrului de interne. Așa era și mai înainte, deci nimica nou. Dar acum vine inovația, recte lovitura. Congregația județeană (consiliul județean) nu se mai compune din membri numai aleși ca mai înainte, ci jumătate din membri congregației sunt membri de drept, *membri virili*. Se iau dintre locuitorii de județ, cari plătesc impozitele cele mai mari directe pe teritorul respectivului județ. Numai cealaltă jumătate de membri vine aleasă de către cetățenii din județ, trecuți în listele electorale, compuse pentru alegerile de deputați la dietă.

Va să zică, în consiliile județene, din care mai înainte făceau parte numai aleșii și trimișii populațiunii din fiecare județ, după punerea în aplicare a legii numite au primit scaun și vot, rol de conducere, toți proprietarii de pământ, firește maghiari, cari având moșii mari, plăteau și impozite mari, — (iar în locul unor proprietari maghiari, jidani cari le cumpăraseră moșiile, —) ici-colea apoi câte un avocat, medic, preot, învățător, cărora impozitul li se socotea, după lege, dublu, și astfel ajungeau și ei la măsură, ca să fie membri virili ai congregației. Sub alegere cădea cum s'a spus numai jumătate din numărul membrilor din consiliul județean, și organele guvernului se îngrijiau, ca și din această jumătate, cel puțin iarăși jumătate, să fie oameni de ai stăpânirii, și astfel ca adevărați reprezentanți ai poporului rămăneau numai cam a patra parte din totalul membrilor din consiliul județean. Județele aveau deci autonomie, dar în urma introducerii virilismului, — care de altcum fusese introdus și la comune, în legea despre organizarea comunelor, — guvernul era stăpân pe viața publică din județe, pentru că el avea majoritatea în consiliile județene, și majoritatea aceasta guvernamentală alegea funcționarii județeni, firește oameni de ai guvernului, deci maghiari. Așa s'a întâmplat apoi, că la punerea în aplicare a acestei legi, la anul 1872, în județul Arad de pildă, unde până aci erau numai funcționari români, aproape toți au fost scoși din funcții și înlocuiți cu maghiari.

Deputații români din dietă au luptat cu multă energie în contra virilismului, ca ceva contrar adevăratei democrații, dar fără succes. Impresionantă de tot a fost mai ales vorbirea lui *Alexandru Mocioni*

care a avut un efect covârșitor asupra întregii diete și a fost remarcată de toate ziarele mari din Pesta, — dar principiile sănătoase ale lui Mocioni totuși nu au fost acceptate și virilismul a fost votat, ca mijloc de maghiarizare a vieții publice județene, în județele, în cari nu maghiarii formau majoritatea populațiunii.

După punerea în aplicare a legii municipale s'a văzut însă, că virilismul nu a dat pretutindenea roadele așteptate. Au rămas unele județe, în cari nici un virilismul, consiliile județene nu au putut fi compuse astfel, ca majoritatea membrilor să fie pe partea guvernului, și aceste câteva județe erau românești, județe sărace, în cari nu prea erau proprietari de moșii mari, și astfel membrii virili ai consiliilor județene erau luați dintre avocații, medicii, preoții, învățătorii, notarii din județul respectiv, cari erau români și cărora impozitele li se socoteau dublu după lege. Aceștia apoi, cu cei aleși de popor împreună, formau majoritatea în consiliu, o majoritate românească, națională, care alegea funcționari români pentru conducerea afacerilor din județ.

Firește, că din punctul de vedere al guvernului maghiar, aceasta era o mare greșală și guvernul a căutat să repare greșala. Soluția a fost ușor aflată. Toate aceste județe recalcitrante trebuie să fie *desființate*. Și au fost desființate, în aplauzele zgomotoase ale presei maghiare, care cu luni înainte de prezentarea în dietă a proiectului de lege despre desființarea lor, striga în gura mare, că guvernul e dator să nimicească „*aceste cuiburi de viespi*“, cari turbură pacea și ordinea publică în patria care „*numai maghiară poate să fie!*“

Aceste județe românești condamnate la moarte, erau următoarele: *Năsăudul*, care însă a scăpat de execuție, întru atâta, că unit fiind în întregime cu județul Bistrița, și-a conservat numele, și a fost numit de aci încolo *Bistrița-Năsăud*. Așa s'a întâmplat de altcum și cu *Solnocul intern*, care unit cu *Dobâca*, a primit numirea de *Solnoc-Dobâca*. *Făgărașul* a rămas ca prin minune neexecutat, pentru că s'au temut să-l ia în primire, atât sibienii, cât și brașovenii, unde voia guvernul să-l alăture și așa nepuținând fi mutat în întregime undeva în secuime, a rămas în ființă așa cum a fost mai înainte. Severinul a primit amânare în privința execu-

tării, dar la 1850 cu toată apărarea deputatului Gheorghe Ioanoviciu, a fost unit și el cu județul Caraș, care s'a numit apoi județul *Caraș-Severin*.

Desființate de tot au fost însă județele: *Zarand*, *Chioar* (Cetatea de peatră), *Crasna* și *Solnocul de mijloc*, toate românești și anume prin legea votată în anul 1876.

Discuția asupra acestei legi s'a început în dieta maghiară din Pesta în ziua de 30 Mai 1876. La discuție a luat parte și deputatul român *Constantin Gurban*, protopop în Buteni, județul Arad. Oratorul face constatarea, că de nouă ani de când țara are iarăși constituție și are guvern responsabil constituțional, se fabrică mereu la legi din partea parlamentului, dar nu s'a adus încă o singură lege, care să nu conțină săgeți îndreptate în contra popoarelor nemaghiare din patrie. Așa e și legea aceasta, — e compusă din interese naționaliste maghiare și e îndreptată în contra românilor. Condamnă campania pe care a dus-o presa maghiară, din capitală și din provincie, — în chestia acestei legi, fortând, așa zicând, prezentarea ei în dietă, și învinuște guvernul pentru punerea la cale a acestei campanii, pe care organul guvernului, ziarul „*Ellenör*“, a deschis-o, cu articolul în care se spunea, că legea aceasta, pe care guvernul o avea gata din toamna anului trecut, va face, ca: „maghiarimea din Treiscaunele Ardealului să fie o fortăreață puternică de apărare în contra invaziunii dușmănoase din Valahia, va face, ca Făgărașul să nu se mai poată opune ordinațiunilor ministeriale, va face ca *Zarandul*, cuiubul lui *Hodoșiu* și *Borlea*, să fie șters de pe fața pământului și națiunii maghiare i se va da plăcuta ocazie de a contopi în sine celelalte naționalități“...

Intreabă oratorul, că ce scop a urmărit guvernul cu punerea la cale a acestei campanii? E doară România atât de temută pentru monarhia austro-ungară, încât guvernul e necesitat să facă o nouă arondare a țării? Sau Făgărașul, un colț de țară dela margine, e atât de puternic, că bagă frică în guvern și trebuie să-l desființeze? Și apoi *Hodoșiu* și *Borlea*, au ei păcate atât de mari, încât nici nu și le pot ispăși ei singuri, ci pentru ei și în locul lor trebuie dus la groapă un comitat întreg, împreună cu numele ce-l are? De ce atâta ură? Și ură strecurată de sus în jos! Am

ajuns acolo în țara aceasta, spune *Gurban*, că: „nu acela e considerat de bun patriot, care cu facultățile și cu virtuțile sale contribuie la binele public și-și îndreaptă intențiunile spre fericirea patriei, ci acela, care e în stare să desvoalte cea mai mare ură în contra naționalităților“.

Din ură s'a născut și acest proiect de lege, care sub masca regulării, sau rotunjirii teritoriilor unor comitate, intenționează strângerea la părete a populațiunii de naționalitate nemaghiară, în special a românilor. Dar aceea, ce se dorește, nu se va realiza, căci „nu se va putea ajunge niciodată aceea, ca inima originală să fie scoasă din sânul omului, și în locul ei să fie pusă alta“. Ce rezultate a dat politica aceasta de ură, de maghiarizare? Unul singur: „un anumit procent, al renegaților, de care are fiecare națiune, a fost scos din matriculele naționaliste, și noi pentru aceasta numai recunoscători putem să fim. Nu deplângem pe ieșii din sânul neamului nostru și tare am dori, ca ei, după o vreme oarecare să nu fie avizați la rudeniile părăsite cu necredință“... „Eu nu-mi tem naționalitatea, — încheie *Gurban*, — nici în prezent și nici în viitor. Dar direcția pe care o urmează guvernul față de naționalități, trebuie să o condamn, și vă rog să decretați direcția aceasta de greșită, iar proiectul acesta de lege, de aceeași direcție, de neoportun“.

Vorbește la proiectul de lege din discuție și deputatul român *Sigismund Borlea*, care asemenea îl ține de vătămător pentru interesele vitale ale popoarelor nemaghiare și în special ale românilor. Nu votează legea, pentru că în ea se cuprinde, în mod deghizat, maghiarizarea forțată a popoarelor nemaghiare.

Legea e votată în general, iar la discuția pe articole iau cuvântul deputații români *Alexandru Papp* și *Vasile Hossu*, ambii deputați din *Chioar* și pledează cu căldură, însă fără rezultat, pentru lăsarea în ființă a județului lor *Chioar*, iar în ședința din 7 Iunie 1876 vorbește deputatul *Sigismund Borlea*, iarăși fără succes. În favorul județului *Zarand*, cerând menținerea lui, chiar și din motivul, că nici județului *Hunedoara*, nici județului *Arad*, nu-i trebuie *Zarandul*. După cum au declarat în dietă deputații acestor județe. — dar nici *Zarandului* nu-i trebuie nici *Aradul*, nici *Hunedoara*, ci vrea să trăiască mai de-

parte singur, în sărăcia lui, dar și în cinstea lui.

Dieta a decretat însă împărțirea *Zarandului* în două, dându-se jumătate din el *Aradului* și jumătate *Hunedoarei*, care de voie, de nevoie, au acceptat donația, moștenirea aceasta octroiată. *Chioarul* apoi a fost împărțit între trei județe, primind fiecare câte o părticică din el, și tot așa s'a procedat și cu *Crasna* și *Solnocul de mijloc*, cari au fost sterse de pe harta *Ungariei*.

Patru județe românești au fost deci îngropate la anul 1876, nerămânând din ele nici măcar numele, pe care numai *Năsăudul* și *Severinul* a fost atât de norocos, că și l-a putut păstra, — patru județe însă, care își mai au și în altă privitynță istoria lor, lungă, veche și interesantă.

Aceste patru județe desființate, aparțineau adecă din vechime *Ardealului*; dar fiind ele județe de margine toate patru, cu teritorii în nemijlocită legătură cu teritorul *Ungariei*, au format multă vreme mărul de ceartă între *Ungaria*, care le reclama pentru ea, și între *Ardeal*, care nu voia să i le cedeze nicidecum. În mai multe rânduri *Ungaria* a votat legi, în cari se decreta alipirea acestor patru județe: *Zarand*, *Chioar*, *Crasna* și *Solnocul de mijloc*, la *Ungaria*, legi pe cari *Împăratul* dela *Viena* le sancționa, dar nu puteau fi executate, fiindcă dieta din *Ardeal* protesta totdeauna în contra acestui jaf de teritoriu străin, intenționat de *Ungaria*, și *Coroana* trebuia să deie dreptate *Ardealului*, care dovedea că dreptatea e pe partea lui, — cu legi vechi și cu rescripte împărătești date mai înainte.

La anul 1732—33 dieta ungurească decretează alipirea la *Ungaria* a județelor *Arad* și *Maramurăș*, cari până atunci încă aparțineau *Ardealului*, și cu o cale decretează din nou de anexate la *Ungaria* și cele patru județe marginase, adecă: *Zarandul*, *Chioarul*, *Crasna* și *Solnocul de mijloc*.

De astădată nu s'a mai așteptat întrunirea dietei ardelenene, ca ea să protesteze în contra anexiunii, ci cele patru județe interesate înseși și-au ridicat glasul de protestare, care a fost auzit și ascultat la *Viena*, pentru că la 31 Decembrie 1732 li se trimite un rescript împărătesc, prin care se recunoaște și se garantează pe seama județelor numite deplina lor independență față de *Ungaria* și rămânerea lor în legă-

turile avute și mai înainte cu Transilvania, formând ele de aci încolo „*Partes reapplicatae*“, — (părți realipite, părți reîncorporate) ale Ardealului. A rămas apoi în uz numirea aceasta pentru ele, adică: „*Partes reapplicatae*“, sau mai scurt: „*Partium*“, și așa se numeau în acte.

D. N. Iorga a dat undeva într-o carte valoroasă a sa cuvântului această „*Partium*“ o altă explicare, dar explicarea sa nu era corectă. Sub „*Partium*“ nu s'a înțeles nimic alta, decât numitele patru județe, pe care Ungaria voia să le ieie dela Ardeal, pentru mai bună siguranță a hotarelor sale, dar care au fost restituite Ardealului, reîncorporate la Ardeal, prin Impăratul Carol VI al Austriei, la anul 1732.

Dieta ungară votează la anul 1836 o nouă lege de anexare forțată a acestor patru județe, prea des năpăstuite de sentimente de dragoste nedorită, dar de astădată anexarea o face numai în teorie, adică o condiționează dela învoirea, dela aprobarea dietei Ardealului, iar până atunci județele rămân ale Ardealului. În anii 1837 și 1841 se întrunește dieta ardeleană, și respinge cu indignare anexiunea dorită de Ungaria, ba în anul 1841, întâmplându-se, ca tocmai deputații unuia din cele patru județe mult maltratate, ai *Zarandului*, să pună în discuție chestia anexiunii celor patru județe la Ungaria, dieta întregă indignată de purtarea lor, i-a declarat de călcători de jurământ, de trădători de patrie și invalidându-le mandatele, i-a dat afară din dietă pe amândoi, pentru că doi erau.

Anexarea „*Partium*“-urilor, — a celor patru județe mărginașe cu Ungaria, — la Ungaria, a rămas deci și de astădată neexecută, numai dorință pioasă, în urma încăpăținatei împotrivi a dietei ardelene, care, să ne notăm bine, tot maghiară era, ca cea din Ungaria, pentru că din ea făceau parte vreo 19 deputați sași, și un român, vlădica din Blaj, (cel din Sibiu n'avea scaun și vot în dietă, fiind biserica sa gr.-orientală numai tolerată în Ardeal, nu recipiată), restul maghiari, numai maghiari. Dar dieta maghiară ardeleană ținea mult la integritatea teritorială a Ardealului din care n'ar fi dat pentru toată lumea nici o palmă de loc.

Așa au rămas lucrurile până la anul 1848, când apoi aceeași dietă maghiară ardeleană, care mai în-

nainte nu ar fi dat nici o brazdă de pământ Ungariei din teritoriul ei istoric, văzând că ideile despre libertate, frățietate și egalitate, venite din apus, se lătesc și prind teren în Ardeal, iar urmarea va fi, că maghiarimea din Ardeal va pierde terenul de sub picioare și stăpâni peste Ardeal au să ajungă românii, iobagii și sclavii lor de eri, a decretat ea acum unirea cu Ungaria, nu numai a „*Partium*“-urilor, ci a întregului Ardeal, punând astfel ungurimea din Ardeal sub scutul fraților de un sânge din Ungaria. Lozinca era acum în Ardeal, să se unească Ardealul cu Ungaria, căci altcum sunt pierduți maghiarii, îi înghit — valahii! Și s'a unit, dar fără efect real, pentru că nu numai românii, poporațiunea cea mai mare a Ardealului, nu au recunoscut de validă uniunea aceasta, dar nu a recunoscut-o nici Coroana, care a declarat în două rânduri, că unirea Ardealului cu Ungaria „nu a primit niciodată putere de lege“, prin urmare nu e valabilă și Ardealul rămâne independent de Ungaria, autonom, împreună cu „*Partium*“-urile sale, cu județele *Zarand*, *Chioar*, *Crasna* și *Solnocul de mijloc*.

S'a întâmplat însă ce s'a întâmplat, și în primăvara anului 1861, apare în foaia oficială dela Viena, ca din bun senin, un rescript împărătesc, prin care se decretează anexarea pentru totdeauna la Ungaria a județelor ardelene: *Zarand*, *Chioar*, *Crasna* și *Solnocul de mijloc* și cancelarul unguresc de curte e îndrumat să trimită comisari speciali la fața locului, ca să ia în primire aceste județe.

Ca o bombă a căzut în mijlocul populației din aceste județe știrea despre dispozițiunile neașteptate ale Impăratului și s'au început numai decât consultările, că ce e de făcut? S'a ajuns la înțelegerea, ca ordinațiunile venite dela guvernul din Ungaria să nu fie acceptate, să nu fie rezolvate, iar guvernul ardelean să fie rugat să considere județele acestea și pe mai departe ca aparținătoare Ardealului, să le trimită deci, și lor toate ordinațiunile pe cari le va trimite celorlalte județe ardelene. S'au înțeles apoi mai departe, ca fiecare județ să înainteze împăratului protest și rugare, să-și revoace rescriptul atât de vătămător pentru poporațiunea din județele jertfite lăcomiei maghiare.

Și s'a protestat. *Chioarul* în două rânduri s'a adresat împăratului, în

cursul anului 1861, cu câte o adresă jăluitoare, în care a rugat pe Impăratul să-l lase așa cum e, și acolo unde e, în Ardealul de care s'a ținut totdeauna, și în legăturile căruia vrea să rămână și în viitor. Și l-a mai rugat, să convoace cât mai curând dieta Ardealului, așa însă, ca în ea să poată fi reprezentată națiunea română în proporția puterilor ei numerice și la dieta aceasta va participa și Chioarul, dar la dieta din Pesta nu va trimite deputați niciodată. Adresele au fost votate de către adunarea generală județeană, prezidată de prefectul *Sigismund Pop*, (care se numea căpitan suprem, fiindcă județul se numea district) în unanimitate, așa cum erau ele compuse de către prim-notarul județean *Andrieu Medan*.

Zarandul încă a ținut adunare generală județeană, în 3 Iulie 1861, sub prezidenția prefectului *Ioan Pipoșiu*, și la propunerea subprefectului *dr. Iosif Hodoșiu*, care a făcut o largă descriere a situației, a luat hotărîrea, ca o delegație a județului să meargă la Viena și să ducă Impăratului o adresă, în care să se cuprindă punctele următoare:

1. Uniunea Ardealului cu Ungaria să fie împiedecată.
2. Anexarea județului *Zarand* la Ungaria să nu se facă la nici un caz.
3. Impăratul să permită românilor ținerea unui congres general național, la care să participe toți, cei din Ardeal, Ungaria și Banat.
4. Impăratul să convoace cât mai curând dieta Ardealului, la care va participa și *Zarandul*, dar la dieta din Pesta *Zarandul* nu trimite deputați.

Pe baza acestor patru puncte s'a compus apoi adresa, care într-o nouă adunare generală, ținută în 20 Iulie 1861, a fost acceptată și votată cu unanimitate, iar o delegație compusă din membri: *Dr. Iosif Hodoșiu*, *Ieronim Moga*, *Petru Moldovan* și protopopul *Ioan Moga*, a dus-o la Viena și a predat-o împăratului, în 12 August. Monarhul a primit afabil delegațiunea, a promis că va ține cont de dorințele românilor exprimate în adresă și va dispune să se deie adresei cât mai curând o rezoluțiune mulțumitoare.

În o altă adunare ținută la 10 Oct. 1861, delegațiunea a raportat despre cele isprăvite la Viena, și raportul ei a fost luat cu plăcere la cunoștință.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Județele *Crasna* și *Solnocul de mijloc* încă înaintară câte o adresă împăratului, cerând revocarea rescriptului referitor la anexarea lor la Ungaria, iar în 18 Septembrie 1861 s'au întrunit toți intelectualii acestor județe în conferință confidențială, în comuna *Băsești*, în care s'a hotărât să se protesteze din nou în contra anexării, și o delegație să meargă la Viena și să predea protestul împăratului. Tot atunci s'a ales și câte un comitet permanent în fiecare județ, pentru aranjarea și purtarea luptelor naționale.

Adresa a fost semnată în aceeași zi, pentru că era compusă gata, iar cu ducerea ei la Viena au fost încredințați următorii trei fruntași ai Silvaniei: *Dr. Ioan Maniu*, avocat (tatăl actualului ministru-președinte *Iuliu Maniu*), *George Filip* și *Ioan Galu*.

Delegația s'a prezentat în fața împăratului la 14 Octombrie 1861. A fost primită foarte afabil. Împăratul a promis, că va ținea cont de dorințele românilor trecute în adresa predată și va da ordin, să se dea adresei o rezoluțiune multumitoare. Delegația a primit exact același răspuns, pe care l-au primit și zărăndenii.*)

Dar exact aceeași a fost și „rezoluțiunea multumitoare“, promisă de împăratul Francisc Iosif I, care a urmat în curând, la adresa tuturor celor patru județe interesate, și care suna astfel:

Cererea județului *Chioar*, pentru a nu fi anexat la Ungaria, nu se poate încuviința, fiindcă anexarea a fost decretată în mod definitiv.

Cererea județului *Zarand*, de a nu fi anexat la Ungaria, nu se poate încuviința, fiindcă anexarea e definitivă.

Cererea județelor *Crasna* și *Solnocul de mijloc*, ca să nu fie încorporate la Ungaria, nu se poate încuviința, fiindcă anexarea lor s'a făcut în mod definitiv.

Și asta credea împăratul dela Viena că e „rezoluțiunea multumitoare“ pentru populațiunea năcăjită din cele patru județe, cari acum au rămas definitiv anexate la Ungaria! Au ajuns deci la 1861 sub domnie ungurească pentru că peste cincisprezece ani, la 1876, să fie desființate și șterse de pe harta țării, după cum s'a arătat mai sus.

Teodor V. Păcățian

*) Toate protestele amintite aici, pot fi cetite în întregime în „*Cartea de Aur*“ de T. V. Păcățian, vol. II. pag. 587, 588, 584.

TEATRU

»Meștere Manole«

dramă în 4 acte de Lucian Blaga.

Când acum doi ani a apărut „Meșterul Manole“ de Lucian Blaga, revista noastră a consacrat noi lucrări dramatice a poetului o analiză amănunțită salutând-o, în același timp, ca pe un adevărat eveniment al literaturii noastre de după războiu¹⁾. Cronică aceea literară se încheia cu dorința de a vedea drama poetului ardelean, jucată încurând pe scenele teatrelor noastre naționale. Dorința noastră era învăluită însă într'un justificat scepticism. Lucian Blaga avea atunci alte patru lucrări dramatice cari erau alungate mereu dela lumina rampei, de o coaliție de adversari interesați sau ignoranți.

De atunci n'am pierdut nici un prilej pentru a infiera această mentalitate de clan care stăpânește cercurile literare și comitetele de lectură ale teatrelor noastre. Și iată că visul de atunci se împlinește... Convertirea aceasta se datorește, în bună parte, succesului raportat de „Meșterul Manole“ pe scena Teatrului orașenesc din capitala Elveției. Muștrarea aceasta le întrecă pe toate...

Nu vom face, în această cronică o analiză a dramei lui Lucian Blaga. Am făcut-o aceasta, pe larg, în amintita cronică literară. De astădată ne mărginim la aprecieri de natură generală, pe cari ni le-a sugerat reprezentarea dramei.

Înainte de toate, trebuie să atragem atențiunea spectatorilor, cari au aplaudat cu atâta entuziasm drama poetului ardelean, că pe scena Teatrului clujan — ca și scena Teatrului Național din Capitala României și a Elveției de altfel — ei n'au avut înainte „Meșterul Manole“ în forma lui originală, așa cum a apărut în 1927. Actul al IV-lea a fost suprimit în întregime, iar celelalte acte au suferit modificări neînsemnate. Comprimarea aceasta s'a făcut din două motive. Înainte de toate pentru că, în forma ei originală, drama era neobișnuit de lungă; în al doilea rând pentru că în actul IV dramatismul se transpunea numai în sufletul lui Manole, ceea ce pune la o grea încercare nu numai publicul nostru puțin experimentat în astfel de maniere teatrale, dar și pe actor, care abia ar fi putut scoate la liman o povară atât de grea. Procedul lui Lucian Blaga este inspirat de expresionism. Dar cu procedeele acestui curent publicul nostru mare nu prea este familiarizat; de aceea L. B. a renunțat la el; și din același motiv au fost rețușate unele amănunte destul de originale din celelalte acte. Însă această greșală că drama lui L. B. nu va putea fi reprezentată niciodată în forma ei originală? Nu. Prima versiune trebuie să fie idealul. În ea se cuprinde întreaga concepție artistică a autorului; acolo marmora strălucește întregă...

Ca și în celelalte drame și poezii așa și în „Meșterul Manole“ L. B. este un poet dublat de filosof. Cele două calități se contopesc în mod așa de desăvârșit încât de multeori confunzi poetul cu filosoful. Ideile prind aripile imaginilor și falfăie astfel vii pe dinaintea închipuirii noastre; sentimentele se simplifică și se adâncesc până la proporții de simbole uriașe. Deaceia și limbajul iasă din comun. Forma însăși are un ritm. În această privință L. B. e într'adevăr neîntrecut de nici unul din scriitorii noștri. Când sentimentul se subliniază, proza ia cadență de vers; câteodată însăși rima apare.

De aceea dramele lui sunt foarte grele de interpretat. Regisor și actor trebuie să surprindă toate sugestiile textului și să le exteriorizeze. Dacă reușesc spectacolul se ridică la o valoare artistică unică. L. B. e un iscusit om de teatru. Se poate vedea aceasta din indicațiile sumare, dar atât de sugestive presărate în text. În interpretarea operelor lui regisor și actor își pot valorifica toate resursele talentului. S'a văzut aceasta, în parte, și din reprezentația la Cluj a „Meșterului Manole“. Decorul stilizat, lumina; gruparea actorilor și gesturile lor, stilizate și ele, toate dădeau farmec nebanuit dramei, dădeau relief simbolurilor. D. Șt. Braborescu în calitatea dsale de director de scenă și-a dat bine seama de greaua dsale chemare. Dsa a dat atențiune poziției și gestului fiecărui actor. Pe toate le-a integrat într'un ritm bine stăpănit, dela început până la sfârșit. Sunt totuși și câteva scăpări din vedere. Așa de pildă actul I a avut prea puțin relief; întinericul era prea accentuat de aceea nu puteam surprinde peipețiile dramei. Lumânările trebuiau mai mari, și așezate în șteșnice. Prea dădeau impresie de tarabă... Actorii trebuiau apoi să vorbească mai tare. Să se fi rostit cuvintele tot cu nuanța aceea de înfiorare, dar mai răspicat. Atâtea frumuseți ale textului au trecut neobservate, din această pricină.

Actorii au pus multă sinceritate în joc. Au coborât cu toții în sufletele lor înfiorarea dramei. D. *Tălvani* ne-a dat un Manole cu suferința înăbușită, dar nu mai puțin adâncă și sfâșietoare. Masca dsale de Crist era foarte reușită. Îndeosebi în actul ultim, unde durerea i-a devastat sufletul, interpretarea dsale a satisfăcut cele mai serioase exigențe ale textului. *Dra Cronvald* ne-a dat o Miră mai pământeană poate decât cea din dramă, dar nu mai puțin nevinovată și gingașă. D. *Neamțu-Ottonel* trebuia să dea mai mult relief lui Bogumil; prea l-a jucat abstract. Deasemenea d. *Voicu* scapă uneori din linia sufletească a lui Găman. D. *Vanciū* a făcut un rol de căpetenie din personajul secundar al celui de al șaselea meșter.

Publicul a asistat într'un mod neobișnuit și a urmărit spectacolul cu o adevărată pasiune.

(i. b.)

□□□□□

¹⁾ *Societatea de Măine*, Anul V. No. 1.

BULETIN BIBLIOGRAFIC II.

Publicat de **Ion Muşlea**
Bibliotecar la Biblioteca Universităţii din Cluj

STATISTICĂ. ECONOMIE POLITICĂ. LEGISLAȚIE. DREPT.

- COMȘA, Grigorie Gh. Primejdia sectelor religioase pentru statele naționale și mijloacele de apărare. Arad, 1929. Tip. Diecezană. 8° 29 p. (2926—1929).
- CONSTANTINIDIS, P. Qui doit siéger en matière répressive le juge unique ou la collégialité? Rapport [fait au] Congrès international de droit pénal de Bucarest 1929. Impr. „Oltenia” 8° 12 p. (3314—1929).
- CRITZ, I. Les assurances en Roumanie en 1928. Das Versicherungswesen in Rumänien im Jahre 1928. Buc. 1929. „Cultura Națională”. 8° 16 f. num. (3317—1929).
- GHIMBAȘANU-GALAȚI, I. Locuințele coloniștilor din Dobrogea Nouă. Buc., 1929. [Tip. „Lupta”]. 8° 12 p. (2534—1929).
- LUPAȘCU, Ioan. Noțiuni uzuale de procedură fiscală. 1929. Huși, 1929/. Tip. „Baiașera”. 8° 120 p., 1 f. (3092—1929).
- MATEESCU, Ștefan. Ce trebuie să știe alegătorii Camerelor de comerț și industrie. Arad, 1929. Tip. Diecezană. 8° 40 p. (1654—1929).
- MAURO, G. B. Sul progetto di codice penale del Perù. Con una traduzione in romeno dal Jean Moruzi. Estratto dalla Revista de drept penal 1929. Buc. 1929. [Tip. „Văcărești”]. 8° 11 p. (2716—1929).
- PĂRLEA, M. Cercetări asupra rentabilității întreprinderilor agricole în județul Hotin. Hotin, 1929. Tip. M. Landvigeher. 8° 1 f., 55 p. (Camera de Agricultură Hotin). (3204—1929).
- POULOPOL, E. A. Despre teoria juridică a suveranității naționale. Buc. 1929. Scrisul Românesc. 8° 122 p., 2 f. (3228—1929).
- NESSELRODE, Carol. Dreptul penal al minorilor. Oradea, 1929. Tip. Românească. 16° 382 p. (2825—1929).
- PARTIDUL național-liberal. Comitetul executiv central. *Indrumări* date organizațiilor județene în vederea alcătuirii programului viitoarei activități a partidului. Decembrie 1929. Buc. 1929. Impr. Independența. 8° 92, CIV p. (58—1930).
- REPERTORIUL legilor. [Alcătuit de] E. Denizé. 1923—1928. Index cronologic general. Index cronologic pe ministere. Index alfabetic general. Index alfabetic pe ministere. 1929. 1 Ianuarie—1 Octombrie. Index cronologic general/. Buc. 1929. Tip. „Inchisoarea Văcărești”. 8° 1 f., 794 p., 7 f. (3051—1929) Lei 280.—
- SFINȚESCU, Cincinat I. Congresul internațional pentru locuințe și amenajarea orașelor (Roma—Milano, Septembrie 1929). Extras din „Monitorul orașelor din România” 1929. Buc., 1929. Tip. „Ion C. Văcărescu”. 8° 73 p. 66—1930).
- VRĂBIESCU, Nicolae. Dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor în legislațiunea comparată. Considerațiuni critice asupra proiectului Ministerului de justiție. Craiova, 1929. Scrisul Românesc. 8° 170 p. (3227—1929).

ȘTIINȚE PURE ȘI APLICATE.

- EFTIMIU Ioan, RUDEANU Ioan. Noțiuni de întrebuintarea tactică a aeronauticii. Craiova, 1929. Tip. „Apărarea Națională”. 8° 46 p. (3049—1929).
- FURTUNĂ J. Instrucțiuni asupra postului T. F. F. pe automobil de 0,4 kw. (Redactat de —). Buc. 1929 Tip. „Geniului” 4° 28, XII p., 1 f. (Inspectoratul tehnic al geniului) (2162—1929).

- LUNGULESCU, I. N. O nouă concepție despre lume. Teoriile lui Einstein pe înțelesul tuturor. Râmnicu-Vâlcea, 1929. [Edit. Anastasiu și Petrescu]. Tip. „Gutenberg”. 8° 212 p., 2 f. (3144—1929).
- NENIȚESCU, Costin D. Contribuții experimentale la cunoașterea compușilor organici ai arsenului folosiți ca gaze de luptă. (Extras din revista „Antigaz” Anul III). (Buc. 1929. Tip. „Rampa”. 8° 45 p. (2562—1929).
- PĂȘCANU, Sergiu. Industria uzinelor electrice din România. Buc. 1929. Cartea Românească. 8° 216 p. (Societatea națională de credit industrial. Serviciul de studii No. 9) (2656—1929).
- PETRAȘCU, Emil. O nouă metodă de recepție a undelor scurte întreținute. Buc. 1929. „Tiparul Românesc”. 8° 72 p., 5 planșe (2272—1929).
- POLYSU, C./ Informațiuni asupra impregnării traverselor de fag în anul 1928 în câteva țări din Europa. Buc. 1929. Impr. „C. F. R.” 8° 179 p. (2338—1929).
- POPESCU, Alexandru I. Radiofonie. Telegrafie și telefonie fără fir; radiogoniometrie; diverse sisteme de recepție pe înțelesul tuturor. Buc. 1929. Tip. Geniului. 8° 178 p., 1 f. (2009—1929). Lei 120.—
- POPESCU, Gh. Curs de navigație fluvială și maritimă predat la Școala Politehnică din Buc. [Partea I.]. Buc. 1929. Tip. „Vreamea” 8° 1 f. 240 p., 1 f. (3119—1929).
- SANIELEVICI, S. Curs de mecanică rațională. Vol. I. Noțiuni de calcul vectorial. Cinematica. Principiile mecanicii. Dinamica și statistica punctului material. Iași, 1929. Tip. Viața Românească. 8° IV, 198 p., (1991—1929).

MEDICINĂ. IGIENĂ.

- BACALOGU, Constantin. Clinici medicale. Prefața de Emilé *Sergent*. Iași, 1929. „Presa Bună”. 8° 3 f. 470 p. (2962—1929).
- CRĂCIUN, Emil C. Glicemia regenerării hepatice. Memoriu pt. docență. Buc. 1929. Tip. „Cultura”. 8° 38 p. (1798—1929).
- GAVRILĂ, Ion. Despre metabolismul corpurilor creatinici în organism în stare normală și în stările patologice. Cluj, 1929. Tip. „Lapkiadó”. 8° 106 p., 1 f. (3088—1929).
- HAGI-PARASCHIV, A. Considerațiuni asupra cazurilor de intoxicațiune acută cu digitalină întâlnite în clinică. Lucrare de docență—Buc. Buc. 1929. Tip. „Cultura” 8° 26 p., 1 f. (3090—1929).
- MĂRZA, G. Contribution à l'étude de l'assimilation de l'azote, du phosphore, du calcium et des graisses chez le nourrisson et chez l'adulte. Buc. 1929. Tip. „Lupta”. 8° 27 p., 1 planșe (2950—1929).
- METZULESCU, Aurel. Tratatamentul cărbunelui prin doze massive de ser anticarbonos pe cale intravenoasă, intramuschiulară și subcutanată. 1922—1 Maiu 1929. Buc. 1929. Tip. Cultura. 8° 1 f., 24 p. (3091—1929).
- SURU, Alexandru. Lăptele din punct de vedere alimentar, igienic și al economiei naționale. Sfaturi primărilor comunale cu privire la controlul lăptelui. Brașov, 1929. Tip. „Unirea”. 8° 31 p. (3086—1929).

LITERATURĂ. ISTORIE LITERARĂ.

- BURUIANĂ, Zaharia G. Istorie vesele și triste... Pentru copii și tineret. Cu ilustrații în text. Buc. [1929]. Edit. „Cultura Românească” 8° 98 p., 1 f. (3252—1929).

- CAZIMIR, Otilia. Grădina cu amintiri și alte schițe. Buc. 1929. „Cartea Românească”. 8° 254 p., 1 f. (2967—1929).
- CAZACU, G. Șt. Calea sângelui. 1916—1917. Versuri. Cu o prefață de G. Bacovia. Buc. 1929. Edit. G. Iliescu. 8° 37 p., 1 f. (3205—1929).
- DIMA, Al. Tradiționalismul lui Mihail Eminescu. Turnu-Severin, [1929]. Editura revistei „Datina”. 8° 31 p. (2960—1929).
- DVOICENCO, Eufrosina. Influența literaturii ruse asupra scriitorului Constantin Stamati. Extras din „Revista Istorică” 1929. Vălenii-de-Munte, 1929. „Datina Românească”. 8° 24 p., 1 f. (2975—1929).
- GHEORGHIȚĂ, V. A. Filozoful satului. Piesă în trei acte. Monastirea Neamțu, 1929. Tip. Monastirii 16° 53 p., (2487—1929). Lei 15.—
- IORGA, N. Art et littérature des Roumains. Synthèses parallèles. Paris, 1929. Edit. J. Gamber /Impr. „Datina Românească” Vălenii-de-Munte/. 8° 98 p., 72 planșe, 3 f. (2976—1929). Frs 30.—
- LAZEANU, Alexandru. Prin labirintul sufletului femeiesc. Cum au privit femeia: Jean Jeacqus Rousseau și Anatole France. Problema feminină. Emanciparea femeii. Educația femeii. Craiova, [1929]. Scrisul Românesc. 8° 52 p., (2002—1929).
- NICOLAE AL LUPULUI. Posada Gurenilor. Povestiri din alte vremi. Craiova, [1929]. Edit. „Prietenii Științei”. 8° 207 p. (2—1930). Lei 75.—
- POHONȚU, Eugène. L'activé patriote d'Hélène Vacaresco. Contribution au folklore roumain en France. Extrait des „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France” VII, 1928. Paris, 1929. Libr. J. Gamber /Impr. „Datina Românească Vălenii-de-Munte/. 8° 48 p., 1 f. (2971—1929).
- POPOVICI, Constantin. Povestiri din provincie. Partea întâia. Roman, 1929. Tip. „Munca”. 8° 131 p. (3229—1929).
- PORTER, Eleonora. Pollyana sau „Secretul mulțumirii”. Tradus de Henriette Krupensky Sturdza. Craiova, [1929]. Ramuri. 8° 294 p., 1 f., (2075—1929). Lei 100.—
- RACINE, [Jean]. Fedra. Tragedie în 5 acte. Traducere de D. Nanu. Buc. 1929. Edit. „Ritmul Vremii” /Tip. Române Unite/. 8° 76 p., 1 f. (1999—1929). Lei 50.—
- ISTORIE. GEOGRAFIE. BIOGRAFII.**
- BAJAN, Dumitru I. Crucea Jurământului. Studiu analitic și istoric cu două gravuri pe zinc și o anexă. Câmpulung, 1929. Tip. Gh. N. Vlădescu. 8° 31 p., (2953—1929).
- CULCER, I. Recenzie asupra Istoriei războiului pentru întregirea României. Buc. 1929. Impr. „Independența”. 8° 84 p., (2952—1929). Lei 50.—
- CARTEA Domnilor pentru Regele Mihai I. Ca dar de Anul nou al unui istoric român [Nicolae Iorga] la întâiul an de școală. 1-iu Ianuar 1929. Buc. 1929. /Tip. „Datina Românească” Vălenii-de Munte/. 4° 34 p., 1 f. (3194—1929).
- DUMBRAVĂ, Dinu. Strămoșii Bucureștilor. Incercări în vederea unei reconstituirii a preistoriei Capitalei după rezultatele săpăturilor arheologice făcute la Măgura Jilavei. Cu o expunere tehnică de Dinu V. Rosetti Buc. 1929. /Atelierele „Adevărul”. 8° 34 p., 1 f. (3117—1929).
- EMLEKKÖNY a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára. Szerkesztette Csutak Vilmos. Sepsziszentgyörgy, 1929. A Székely N. Muzem kiadása. /Minerva ny. Kolozsvár/. 8° 780 p., 2 f., 4 planșe, 1 hartă. (2939—1929).
- FERDINAND I. Din cuvintele înțelepte ale marelui rege — al României. Culese de I. Șurculescu-Orlea. Cu o prefață de B. Ceoropide și cu câteva cuvinte introductive de General Martian. Ediția II. Buc. 1929. /Tip. „Lupta”. 8° 32 p., 1 f. (1126—1929).
- FESTSCRIPT zur Feier des fünfzigjährigen Bestandes des Vereins zur Verschönerung der Stadt Hermannstadt. Herausgegeben von Ernst Buchholzer. Hermannstadt, 1929. Kraft & Drotleff. 8° 50 p., 10 planșe.
- GHEORGHE DIN BUDEASA (G. Ionășescu). Curiozități din China și Japonia. Povestirile unui român care a cutreerat trei ani această lume exotica. Buc. 1929. A. P. Adevărul. 8° 93 p., 1 f. (76—1930).
- GRĂMADĂ, Nicolai. Din domeniul sciiturii. Istoria culturii și scriitura. Diverse teorii relative la originea alfabetului. Extras din „Codrul Cosminului” VI. 1929. Cernăuți, 1929. „Glasul Bucovinei”. 8° 1 f. 22 p. 2638—1929).
- HAGI MOSCO, Emanoil. Boerii lui Mihail Viteazul. În jurul unei improvizații istorico-genealogice. (Extras din „Arhivele Olteniei” No. 43.—44). Craiova, [1929]. „Scrisul Românesc” 8° 23 p. (2449—1929).
- IORGA, N. Cei dintâi ani în noua Brăilă românească (1832—66). Istorie și documente pentru o sută de ani de la întemeierea orașului. Buc. 1929. /„Datina Românească” Vălenii-de-Munte/. 8° 123 p., 3 f. (2972—1929). Lei 60.—
- IORGA, N, I. Patru conferinți despre Armenia ținute la Teatrul Național din București. II. Les Arméniens de Roumanie. Conférences données à l'Union Arménienne de Paris. Buc. 1929. /Tip. „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte/ 8° 94 p., 2 f. (2973—1929). Lei 60.—
- MANOLIU, Emil. Puncte de reper în trecutul Bucureștilor și Iașilor. Vălenii-de-Munte, 1929. /Tip. „Datina Românească”/ 8° 11 p., 1 f. (2969—1929). Lei 20.—
- MĂRGINEANȚU, Tiberiu C. Monografia comunei Opațița. Intocmită de —. Timișoara, [1929]. Tip. „Union”. 8° 158 p., 2 f. (3—1930).
- NICULESCU-VARONE, T. Ce-am văzut în Elveția. Cu 26 ilustrațiuni în text. Buc. 1930. „Adevărul”. 8° 64 p. (77—1930).
- SACERDOTEANU, Aurel. Considérations sur l'histoire des Roumains au moyen-âge. Extrait des „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France”. VII, 1928. Paris, 1929. Libr. J. Gamber /Impr. „Datina Românească”, Vălenii-de-Munte/ 8° 144 p., 2 f. 2970—1929).
- SĂRBĂTORIREA P. S. Iacov Antonovici episcopul Hușilor cu prilejul împlinirii vârstei de 70 ani, la 18 Noembrie 1926. [Intocmită de] V. Ursăcescu, Huși, 1929. Corlăteanu. 8° 120 p., 1 f., 21 planșe (2642—1929).
- SARFATTI, Margherita. Dux Mussolini. /Ducele/. Roman. Traducere din italieneste de Zoe Garbea Tomellini. Buc., 1929. Edit. „Universul”. 8° 225 p., 1 f., 15 planșe. (3085—1929).
- ROTH, Victor. Die ev. Kirche A. B. in Mühlbach. Zweite Auflage. Mühlbach, 1929. Buchdr. „Stella” 8° 48 p., 1 f. 2724—1929).
- SUCIU, Petru. Județul Turda. Schiță monografică. Redactată de cătră — cu concursul mai multor colaboratori. Turda, 1929. Edit. Despărțământului „Astra”. /Tip. „Ariesul”. 8° 93 p., 1 f. (2023—1929).
- SULICA, N. Relațiile lui Mihail Viteazul cu orașul Târgu-Mureș. Târgu-Mureș, [1929]. Tip. Ernest Révész. 8° 1 f. 16 p. (3189—1929).
- STĂNILOAE, Dumitru. Viața și activitatea patriarhului Dosofteiu al Ierusalimului și legăturile lui cu țările Românești. Teză de doctorat în teologie. Cu o prefață de V. Loichița. Cernăuți, 1929. „Glasul Bucovinei”. 8° 69 p. (3178—1929).

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Verificări democratice

Alegerile județene au fost transpuse pe planul politic de apetiturile după putere ale partidelor opoziționiste. De unde aceste alegeri nu aveau altă menire decât desemnarea capacităților, demne de a fi puse în fruntea treburilor județene, ele au dăruit o sălbatecă luptă între partide. Pasiunile au fost întoarse astfel, dela chestiunile pur locale, spre ciolanul ademenitor al puterii. Kău s'a jăcut cã s'a procedat astfel. Dar dupăce evenimentul s'a consumat e inutil sã mai vorbim despre cum ar fi trebuit sã se întâmple. Ne mulțumim sã-l considerăm ca atare, trăgând, dacã e cazul, concluzii pentru progresul simțământului democratic în masele largi ale populației. Înrdăcinarea principiului democratic în viața noastră politică a fost totdeauna cel aintău țel al preocupărilor noastre.

Mai întâiu o constatare, de natură generală, însă de mare importanță: Ca și alegerile generale din 1928, actualele alegeri județene s'au bucurat de cea mai adâncă libertate. Tuberele adverse au constatat, aproape în unanimitate, acest lucru. Dacã a existat undeva „teroare” aceasta n'a fost portată dela administrație, ci dela organizațiile locale ale partidelor. „Teroarea” aceasta a organizațiilor există în toate țările democratice. Principala e și nu se amestece administrația, reprezentanții puterii organizate a Statului. Chestiunea aceasta e de importanță enormă pt. progresul unei democrații. Văzându-i-se garantată libertatea absolută din partea statului, țărănul începe să-și prețuiască această libertate și să și-o exercite. Se simte factor politic cu greutate; se pătrunse, pe încetul, de sentimentul responsabilității. Teroarea de până acum a administrației omora în el aceste noble calități, cari fac pe om să se prețuiască, să se trezească la conștiința menirii sale.

Alegerile fiind libere, rezultatele lor pot fi apreciate, fără teama de a te întemeia pe iluzii, de „a tăia frunze la căini”. 80 de procente din voturi au fost acordate guvernului. Simpatia cu proporții de entuziasm unanim din 1928 a scăzut puțin. Faptul se datorește măsurilor de economie și de legalitate ale actualei guvernări, cari, de sine înțeles, că au lezât unele veleități de libertate anarhică; se mai datorește apoi îndreptării pasionale spre mase a partidului liberal. În genere vorbind însă majoritatea țării sprijine încă cu simpatie actuala guvernare. Popularitatea nu e deci un „mit”, care se spulberă la cea dintăiu bătaie de vânt. Ea se întemeiază — chiar și în această țară cu mase puțin educate politiceste — pe convingeri adânci. Coroana, și-o poate deci alege îndreptar, fără teamă.

De lucrul acesta își adă seama până și partidele, cari totdeauna au disprețuit, sentimentele „vulgului proțan”. Donadă e partidul liberal, care a început o activitate; fără precedent

în anii de după războiu, pentru a-și cuceri disprețuitul asentiment al mulțimilor.

Alegerile județene au fost o verificare luminoasă a progresului democrației în moravurile noastre politice.

Horia Fraudafilr

D. N. Iorga în America

Însfârșit s'a împlinit și acest vis al marelui nostru drumeț, Nicolae Iorga! Dupăce a cutreerat toate țările Europei — nu mai vorbesc de ale țării sale pe care le-a umblat din sat în sat — iată că a ajuns să vadă, cu proprii ochi, miracolul lumii noi. Drumurile dsale americane au și pentru noi o importanță mai mare, decât cele europene. Aceasta din mai multe motive. Întăiu de toate pentrucă avem acolo câteva sute de mii de Români cari primesc arareori mesaje dela reprezentanții consacrați ai spiritului românesc. Participarea la serbările dela Alba-Iulia a fost un puternic stimulent pentru conștiința, — aș zice mândria — națională a fraților noștri de acolo. Dar de împărțășania dela Alba-Iulia puținii au avut parte. Din sufletul dlui Iorga, în care s'au stratificat cele mai de preț comori ale nației, toți se vor putea împărțăși. Cine nu cunoștea puterea magică a verbului marelui profesor atunci când vorbește de lucrurile nației!...

În al doilea rând, marele nostru savant, în lrumurile sale, va crește prestigiul, sau cel puțin va răspândi numele îndepărtatei nații europene al cărei reprezentant strălucit este. Și nu puțin lucru este acesta, când ne gândim la concurența între popoare, pentru a câștiga simpatiile pieței americane.

În sfârșit urmărăm cu simpatie drumul american al dlui Iorga pentru impresia ce o va face asupra dsale civilizației lumii noi. Vom avea în curând cele mai originale impresii asupra acestei cvilizații, din câte s'au scris vreodată de un român.

Evocarea lui Emanoil Gojdu

În 3 Februarie s'au împlinit 60 de ani dela moartea celui mai mare mecenat al studenției române: Emanoil Gojdu. O pioasă comemorare a avut loc în Arad. D. prof. universitar Ion Lupăș a dat ample amănunte asupra vieții, carierii și faptelor lui Gojdu, care era descendent dintr'o familie a-română și-și câștigase o mare avere cu avocatura în Budapesta. Donația sa „legatul” se ridică la o valoare de 600 mii florini. Administrarea a fost încredutată mitropoliei ortodoxe de Sibiu pentru a distribui burse unui număr mare de studenți români. Pomenirea mecenatului este o cucernică îndatorire românească. O destinație atât de potrivită pentru creșterea universitară a unei generații de intelectuali români și atât de neașteptată, trebuia să provoace atunci o vie surprindere, o puternică senzație în cercurile ungurești și o profundă emoție în cercurile românești. Dar nu numai pe contemporanii vremii sale i-a uimit

generoasa faptă. Mărimea jertfei pentru tineretul român face să se perpetueze glorioasa amintire în desfășurarea vremii. Evocarea dela Arad s'aducă aminte tuturor celor cărora norocul le surăde și câștigă lesnicios averi, că spiritul lui Gojdu înseamnă și un percept moral, o conduită de solicitudine față de mijloacele de educație și știință ale studenției române de astăzi. Din straja timpului său marele mecenat îndeamnă și ad-monestează...

Cruțarea francezului

Franța s'a recules economiceste. A redevenit marea putere financiară dinaintea de războiu. Și-a refăcut gospodăria și dispune de imense stocuri de capital. Ce minune! Și minunea se datorește actului de stabilizare deopotrivă ca și influenței covârșitoare a lui Poincaré întru readucerea în țară a francului care evadase, se expatriase, trecuse în America, mai ales. Ca la un semn dat năvala revenirii în țară a capitalurilor franceze speriate de devaluarea precipitată a monedei ce culminase sub ministeriatul lui Herriot, a umplut vistieria statului francez și casele golite ale băncilor. Astăzi Franța deține disponibilități, cari-i asigură o suprație necontestată pe piața Europei...

M'a impresionat francheța cu care un bancher farneck elogia spiritul de economie, de sgărcenie a francezului dela deținătorul, celor mai multe funcțiuni în viața de stat până la țărănul francez. Și nu pot să nu reprodus dintr'o convorbire cu un român aceste juste și instructive observații... „în străinătate e obiceiul să se personeze poporul francez pentru spiritul lui de economie. Gluma e lesniciasă. Dar nu uitați că acestui spirit de economie îi datorim victoriile Franței și pe campurile de luptă și în luptele mult mai grele ale concurenței dintre popoare. Când Napoleon spunea că pentru victorie îi trebuie bani, bani și iarăși bani, spunea un adevăr trist, dar netăgăduit. Câtă vreme a avut acești bani, a ținut piept tuturor coalițiilor europene. Când în ciorapul de lană al țărănului francez n'a mai găsit nimic, a căzut, în România nimeni nu strânge. Nici statul, nici particularii. Cheltuiți mai mult decât aveți, și cheltuiți pentru luxuri inutile. Din ziua când veți înțelege valoarea banului și importanța națională a economiei, din ziua aceea nu voi mai avea grijă de viitorul țării d-stră”. Să luăm aminte!

CETIȚI

„SOCIETATEA

DE MĂINE”

Banca Națională a României

Activ

Situația sumară la 1 Februarie 1930

Pasiv

Stoc:			Capital social	600,000.000
Aur { în țară	5,287,875.031		Fond de rezervă	318,317.090
în străinătate	3,919,466.728	9,207.341.759	Fonduri pentru amortizări	348,878.706
Dezive		4,952.670.802	Fonduri de pensii și asistență pen-	
Stoc total		14,160,112.561	tru personal	112,928.161
Alte dezive		33,953.511	Angajamente la vedere:	
Monetă divizionară		4,397.952	Blete de Bancă în circulație	9,717,004.392
Portofoliu comercial		8,649,756.699	25 Ianuarie Conturi curente și de-	
Avansuri pe titluri, warante, metale			pozite la vedere:	
prețioase:			100,101,655 a) Ministerul finanțelor	154,912.463
Simple	559,988.500	872,452.797	449,576.142 b) Serviciile publice,	566,828.888
In cont curent	312,464.297	3,797,426.005	Casa Autonomă	
Datoria Statului			c) Imprumut 7% 1929	
Avansuri temporare Tezaurului			și vărsăminte conf.	
Efecte publice:			convenției din 10 No-	
Capital social	145,887.314	698,356.880	embre 1928	6,810,795.177
Fond de rezervă	172,010.242		1,415,449.137 d) Conturi curente	1,281,596.776
Fonduri pentru amortizări	230,459.324		278,985.525 e) Alteexigibilități la	
Participare la Creditul Industrial	150,000.000		vedere	281,301.159
Efecte publice — Fonduri de pensii		112,412.179	Dobânzi și beneficii diverse	9,095,434.463
și asistență pentru personal		437,285.429	Conturi diverse	75,878.788
Imobilie		66,442.701		3,173,102.771
Mobilier și mașini de imprimerie		28,382.258	Totalul angajamentelor la vedere	28,812,438.855
Cheltuieli de administrație			Raportul între stocul de aur și	
Efecte și avansuri de rambursat		1,671,850.000	angajamente	31.96%
prin Stat		7,276.283	Raportul între stocul total și	
Argint—Lingouri și monete diverse			angajamente	49,15%
Conturi diverse		2,901.539.116		
Aur la Moscova (Aur antebellum				
Font Sterl. 12,497.223—12—8)		33,441.544.371		

Taxa: { Scant 9%
Dobânda 10%

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții

Adresa abonatului:

UNIVERSITE DE NANCY

FACULTÉS DE DROIT, MÉDECINE,
SCIENCES, LETTRES, PHARMACIE

CHIMIQUE ELECTROTECHNIQUE ET DE MÉCANIQUE APPLIQUÉE, AGRICOLE ET
COLONIAL GÉOLOGIE APPLIQUÉE, COMMERCIAL, DENTAIRE, SÉROTHÉRAPIQUE,
ECOLE SUPÉRIEURE DE LA MÉTALLURGIE ET DE L'INDUSTRIE DES MINES,
ECOLE DE BRASSERIE

Les diplomes d'Ingénieur délivrés par l'Université de Nancy
sont enregistrés au Ministère de l'Instruction Publique

Maison des Etudiants du Parc de Monbois
Restaurant Universitaire

ETUDIANTS ÉTRANGERS: ENSEIGNEMENT SPÉCIAL DU FRANÇAIS

Préparation aux Examens de l'Alliance
COURS DE L'ANNÉE SCOLAIRE: 3 NOVEMBRE — 15 JANVIER
COURS DE VACANCES: 9 JUILLET — 15 SEPTEMBRE

Diplomes d'Etudes françaises

avec des Familles françaises assurées par un Co
s renseignements, s'adresser à l'Office de Re
de l'Université, 13, Place Carnot

„ARDEALUL“ INSTITUT I

Biblioteca Universității

12-18

ex. of. 2 ex.